

Rösterna från terrordådet på Drottninggatan

**En kvantitativ innehållsanalys av *Aftonbladet*,
Expressen, *Dagens Nyheter* och *Svenska
Dagbladets* personkällor i nyhetsrapporteringen
om terrordådet på Drottninggatan 2017.**

Av: Stina Ahlinder & Elinor Hedgren

Handledare: Elin Gardeström

Examinator: Malin Picha Edwardsson

Södertörns högskola | Institutionen för samhällsvetenskaper

Kandidatuppsats 15 hp

Journalistik C | Vårterminen 2022

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se

Abstract

Denna studie granskar källor i form av personer i rapporteringen kring terrordådet på Drottninggatan 2017. Krissituationer innebär ett akut och stort behov av information hos allmänheten. Forskning har påvisat att svenska medier brister ur en källkritisk aspekt vid rapportering kring kriser, därför är det viktigt att granska källanvändningen vid dessa extraordinära händelser. I den här undersökningen fokuserar vi på personkällor och en av frågeställningarna som studien behandlar är: Vilka personkällor användes i rapporteringen? Inom kriskommunikationsforskningen är det vanligt att dela in en kris i olika faser då rapporteringens tema skiftar under olika tidpunkter i krisen. Därför behandlar studien även frågeställningarna: I vilka artikelteman förekommer de olika personkällorna? Vilka likheter och skillnader fanns i användningen av personkällor i fas 1 och fas 2? Vilka likheter och skillnader fanns i förekomsten av olika artikelteman i fas 1 och fas 2?

Studien bygger på en kvantitativ innehållsanalys av totalt 290 nyhetsartiklar från *Aftonbladet*, *Dagens Nyheter*, *Expressen* och *Svenska Dagbladet*.

Resultatet av studien visar att de vanligaste personkällorna var "polis" och "politiker". Förstahandskällor var vanligast med 78% av alla personkällor och 10% utgjordes av alla personkällor utan namn. Manliga personkällor dominerade rapporteringen med 77% och kvinnorna utgjorde 33%. Resultatet visade även att det fanns vissa skillnader mellan de två faserna. Det förekom fler personkällor i fas 1 generellt och även fler elitpersoner. Frekvensen av olika personkällor och artikelteman förändrades i de två faserna vilket påvisar att rapporteringens innehåll såg olika ut vid olika tidpunkter i krisen.

Nyckelord: *Drottninggatan, Krisjournalistik, Källor, Personkällor, Terror*

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
2. Bakgrund.....	5
3. Syfte & frågeställning	6
4. Definitioner och avgränsningar	7
4.1 Personkällor.....	7
4.2 Förstahandskälla, andrahandskälla och källor från sociala medier.....	8
4.3 Fas 1 och 2.....	9
5. Teoretisk ram och tidigare forskning	9
5.1 Krisjournalistik.....	9
5.2 Källor.....	12
5.3 Alarmism.....	13
5.4 Krisens faser	14
5.5 Nyhetsvärdering	15
6. Metod.....	15
6.1 Material och urval	16
6.2 Operationalisering och kodning	18
6.3 Validitet och reliabilitet.....	19
6.4 Metoddiskussion	19
7. Resultat.....	20
7.1. Vilka personkällor användes i rapporteringen?	21
7.2. I vilka artikelteman förekommer de olika personkällorna?	29
7.3 Vilka skillnader och likheter finns i användningen av personkällor i fas 1 respektive fas 2?	34
7.4 Vilka skillnader och likheter finns i förekomsten av olika artikelteman i fas 1 och fas 2?	38
8. Analys	39
9. Slutsats och diskussion	43
9.1 Slutsats	44
9.2 Diskussion.....	45
9.3 Vidare forskning	47
Referenser	48
Bilagor.....	51

1. Inledning

Fredagen den 7 april 2017 skedde ett terroråd i Stockholm som skakade hela landet. En lastbil blev stulen och kördes från Adolf Fredriks kyrkogata i en hög fart längs Drottninggatan och kraschade slutligen in i Åhléns city och fattade eld. Gärningsmannen lyckades ta sig ur lastbilen och flydde från platsen ner i tunnelbanesystemet. Längs Drottninggatan låg människor på marken, både avlidna och svårt skadade. Fem personer omkom och 12 personer fick svåra skador. Information om vad som hade skett spred sig som en löpeld i sociala medier och traditionella medier. Det gällde både bekräftade och obekräftade uppgifter samt viss information som visade sig vara felaktig (MSB, 2018).

Vi står idag inför återkommande kriser. Alla kriser ser olika ut men en sak har de gemensamt, journalistiken är ständigt närvarande i händelsernas centrum. De senaste åren har bland annat präglats av coronapandemin och de kraftiga skogsbränderna i Australien och USA. Kriget i Ukraina dominerar i nuläget nyhetsagendan och Säkerhetspolisen (2022a) menar att situationen som råder efter Rysslands invasion av Ukraina innebär att det säkerhetspolitiska läget i Europa allvarligt försämrats. Sveriges nuvarande terrorhotnivå ligger kvar på förhöjd nivå, en trea på en femgradig skala enligt helårsbedömningen för 2022 från NCT (Nationellt centrum för terrorhotbedömning). Hotet mot Sverige under 2022 kommer sannolikt främst vara från individer motiverade av en våldsbejakande högerextremistisk ideologi eller en våldsbejakande islamisk ideologi (Säkerhetspolisen 2022b).

Vi anser att krisjournalistik känns mer relevant än någonsin med tanke på nutidens omvärldsläge och terrorhotnivå mot Sverige. Enligt Jarlbro (2004) brister svenska medier ur en källkritisk synvinkel vid rapportering kring kriser. Det fick oss att börja fundera på hur det såg ut i rapporteringen kring terrorådet på Drottninggatan 2017 som var en kris i allra högsta grad. Vilka människor fick uttala sig i rapporteringen? I hur stor utsträckning användes anonyma källor? Och hur frekvent användes inlägg på sociala medier som källor i rapporteringen?

Eftersom journalistens val av källor har betydelse för hur människor uppfattar omvärlden anser vi att källor spelar en viktig roll för journalistikens trovärdighet. Därför är källanvändning en relevant och viktig aspekt att undersöka. Kanske ännu viktigare vid extraordinära händelser där spekulationer och falska uppgifter tenderar att spridas. Det är

angeläget för oss att undersöka just denna specifika händelse på Drottninggatan i Stockholm då den låg nära oss geografiskt. En annan anledning är att Johansson och Truedson (2018, s. 7) menar att Sveriges största mediebevakning av en pågående nyhetshändelse inleddes när lastbilen kraschade in i Åhléns City.

I denna studie har vi genomfört en kvantitativ innehållsanalys av 290 artiklar från fyra olika tidningar för att undersöka förekomsten av personkällor i nyhetsrapporteringen kring terrordådet på Drottninggatan. Inom kriskommunikationsforskningen är det vanligt att dela in en kris i olika faser då rapporteringen ser olika ut beroende på vilken fas krisen befinner sig i (Sellnow & Seeger, 2013; Jarlbro, 2004; Ghersetti & Odén, 2019). Vi kommer således att dela in även denna kris i två olika faser för att kunna undersöka huruvida förekomsten av personkällor skiljer sig i faserna.

2. Bakgrund

I denna del kommer händelseförloppets viktigaste händelser sammanfattas dag för dag. Vi kommer utgå från Nords (2018) sammanfattning av händelseförloppet.

Fas 1 – De två första dagarna har i denna studie definierat som fas 1. Den akuta krisfasen.

7 april: En Spendrups-lastbil stjäls. Föraren kör in på gågatan Drottninggatan och gasar i hög fart och kraschar slutligen in i varuhuset Åhléns. 18 personer blir påkörda och tre av dessa omkommer. Två avlider senare på sjukhus. Strax innan 15 inkommer larmet till polisen. Ryktesspridning om en skottlossning sprids på sociala medier och nyhetsmedier. Stefan Löfven håller tal, ett flertal kondoleanser från världsledare kommer in. På kvällen går polisen ut med en bild på en man från en övervakningskamera i tunnelbanan. Senare grips en man i Märsta och vid tvåtiden på natten mellan fredag och lördag anhålls han på sannolika skäl misstänkt för terroristbrott genom mord.

8 april: Under dagen tar polisen in ett antal personer till förhör, den misstänkte Rakhmat Akilovs namn och bild sprids i medier. Han delges en försvarare och förhör hålls på kvällen. Alla inblandade har yppandeförbud och kan inte lämna några uppgifter. Ett berg av blommor bildas längs Drottninggatan och polis och räddningstjänst hyllas.

Fas 2 – Det vi kallar fas 2, följdfasen börjar här och pågår till 30 april.

9 april: En manifestation anordnas på Sergels Torg. Tiotusentals människor dyker upp. Namnet på ett av de fyra dödsoffren publiceras i media. Det meddelas även att de andra tre offren är identifierade men deras namn ges inte ut vid detta tillfälle. Information kommer ut att Akilov befunnit sig otillåtet i Sverige efter avslag på uppehållstillstånd i juni 2016. Ytterligare en man anhålls misstänkt för mord. Hans namn publiceras inte i medierna men det spekuleras om att han var en medhjälpare till Akilov.

10 april: Statsminister Stefan Löfven håller en tyst minut och håller tal, kungafamiljen närvarar. Många politiker diskuterar vilka åtgärder som kan behöva vidtagas. Det diskuteras även hur Akilov har gömt sig i landet olovligt under nästan ett års tid. Ytterligare ett namn på ett dödsoffer publiceras.

11 april: Namnen på ytterligare två dödsoffer publiceras. Akilovs häktningsförhandling genomförs och han erkänner sitt brott inför häktningsdomare. Misstanken mot den andra mannen minskar.

28 april: Det femte offret avlider flera veckor efter dådet (Nord 2018 s.17–19).

3. Syfte & frågeställning

Syftet med denna studie är att undersöka *Aftonbladet*, *Expressen*, *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladets* användning av personkällor under en kris, i det här fallet terrordådet på Drottninggatan 2017. Källor spelar en grundläggande roll för journalistikens trovärdighet vilket vi anser är synnerligen viktigt vid en krissituation. Jarlbro (2004) skriver att svenska medier brister ur en källkritisk aspekt då anonyma källor är relativt vanligt förekommande i rapporteringen kring kriser. Det är också konstaterat att elitkällor ofta får störst utrymme. Sellnow och Seeger (2013) förklarar att rapporteringens teman och innehåll skiftar vid olika tidpunkter av krisens händelseförlopp. Därför vill vi undersöka vilka personkällor som förekommer i olika artikelteman samt i olika faser av krisen. Vi kommer utifrån forskning inom området dela in krisen i två faser som kommer kallas för fas 1 och fas 2. Dessa faser kommer vi redogöra för längre fram i studien. Målet är att få en djupare förståelse om hur nyheter i en kris framställs, vilka personkällor och vilka teman som bidrar till den konstruktionen. Samt om de två faserna skiljer sig från varandra. Studien fokuserar på följande frågeställningar:

Vilka personkällor användes i rapporteringen?

I vilka artikelteman förekommer de olika personkällorna?

Vilka skillnader och likheter finns i användningen av personkällor i fas 1 och fas 2?

Vilka skillnader och likheter finns i förekomsten av olika artikelteman i fas 1 och fas 2?

4. Definitioner och avgränsningar

4.1 Personkällor

Vår undersökning fokuserar på personkällor, alltså de källor som framträder i artiklar i form av personer. Sahlstrand (2000, s.12) kallar det för synliga källor men i denna studie kommer vi använda begreppet personkällor för att det tydligt ska framgå att det handlar om personer som är källor i nyhetsartiklarna. Palm (2002) menar att nyhetsjournalistiken i hög grad bygger på uppgifter från personer och i all synnerhet elitpersoner som förkroppsligar makten. När vi har identifierat personkällor i vårt material har vi utgått från olika variationer på hur källorna framträder i texten. Det inkluderar både anonyma personkällor och icke anonyma personkällor. Det måste vara tydligt att det handlar om en enskild individ som uttalar sig i texten, det räknas till exempel inte med *"enligt uppgifter från polisen"*. Det räknas inte heller om en specifik person bara nämns i texten, till exempel *"Kongressen inleddes klockan 14 med tal av partiledaren Stefan Löfven"*. Det måste handla om att personkällan har berättat någonting för journalisten. Det vi kommer räkna som giltiga personkällor är:

Personer som får komma till tals i form av talstreck:

- *Jag ville se hur staden och människorna mår och sprida lite kärlek en dag som denna, säger Pernilla, 32 (Expressen 2017-04-08).*
- *De åkte väldigt snabbt, det var både polisbilar och civila bilar, säger ett ögonvittne (Expressen 2017-04-08).*

När journalisten återberättar vad personkällan har sagt utan ett talstreck:

Enligt Säpochefen Anders Thornberg förekommer inte den gripne mannen i några aktuella ärenden hos Säpo. Däremot finns underrättelser från i fjol (Aftonbladet 2017-04-08).

Statsminister Stefan Löfven säger att Sverige och dess invånare aldrig kommer att låta sig kuvas eller splittras (Dagens Nyheter 2017-04-07).

När personkällor är citerade med citattecken. Det är vanligast när det handlar om citat från sociala medier som till exempel Twitter och Instagram.

Moderaternas partiledare Anna Kinberg Batra uppmanar på Twitter till att undvika spekulationer: "Fruktansvärt attentat i Stockholm, många tankar till offrens familjer. Viktigt att undvika spekulation och låta polis m.fl. göra sitt jobb" (Aftonbladet 2017-04-07).

4.2 Förstahandskälla, andrahandskälla och källor från sociala medier

Förstahandskälla – Med förstahandskälla menar vi att journalisten har fått informationen från personkällan direkt, alternativt att informationen kommer från pressträff eller ett tal. Vi har bedömt att så länge det inte framgår att det är en andrahandskälla så definierar vi det som en förstahandskälla. Alexanderson (2016) förklarar att en förstahandskälla är den första publiceringen av vad någon har sagt. Eftersom den inte har filterats genom tolkning och utvärdering så är det den bästa formen av en källa då den uppfattas som mer trovärdig.

Andrahandskälla – En andrahandskälla är en källa som återberättar något som den ursprungliga källan har sagt (Alexanderson 2016). Om det är uppenbart att journalisten har tagit citat som en personkälla har sagt till en annan tidning räknar vi det som andrahandskälla. Om till exempel Svenska Dagbladet har skrivit en text där det står *"Det är för jävligt, säger New York Rangers målvakt Henrik Lundqvist till Expressen."* (Svenska Dagbladet 2017-04-08) Då räknas det som en andrahandskälla.

Sociala medier – En personkälla från sociala medier är en slags andrahandskälla. I denna studie har vi gjort en separat kategori för denna då vi är intresserade av att undersöka hur många personkällor från sociala medier som användes i rapporteringen. Vi kategoriserar personkälla under sociala medier om det uppenbart framgår att citatet kommer därifrån. Till exempel: *Den finska statsministern Juha Sipilä skriver på Twitter: "Fruktansvärda nyheter från Stockholm. Våra tankar är hos våra grannar och vänner i Sverige."* (Aftonbladet 2017-04-08).

4.3 Fas 1 och 2

Inom kriskommunikationsforskningen är det vanligt att dela in en kris i olika faser. Det kan göras på olika sätt men Jarlbro (2004) redogör för hur många forskare brukar dela in den i tre faser: *varningsfas*, *akutfas* och *följdfas*. Vid terrordådet på Drottninggatan förekom aldrig någon varningsfas då händelsen inte gick att förutse, därför har vi fokuserat på att undersöka de två andra faserna. Vi kommer härnäst i vår studie kalla akutfasen för "fas 1" som sträcker sig mellan 7 april och 8 april 2017. Följdfasen kallar vi för "fas 2" som sträcker sig mellan 9 april och 30 april. Vad som definierar de olika faserna kommer vi redogöra längre fram i studien. Med hjälp av tidigare forskning har vi noga övervägt mellan vilka datum de olika faserna sträcker sig.

5. Teoretisk ram och tidigare forskning

I den här delen presenteras tidigare forskning som har gjorts inom olika områden som faller inom ramen för vårt ämne. Vi har haft svårt att hitta tidigare forskning som handlar om specifikt personkällor i nyhetsrapportering vid ett terrordåd. Mycket forskning om nyhetskällor handlar om relationer mellan källor och journalister, till exempel (Malling, 2022; Ekman, 2019; Nord & Strömbäck, 2005). Vi har således fått plocka forskning från olika områden då de korsar varandra inom vårt ämne, framför allt forskning om krisjournalistik och forskning om källor. Eftersom den tidigare forskningen kan appliceras som teorier om hur medierapporteringen ter sig under krissituationer så faller den teoretiska ramen under samma term. Forskning som vi har haft särskilt bra användning av i vår studie är Anders Sahlstrands (2000) avhandling "de synliga" som handlar om de synliga källorna som förekommer i svensk media, Gunilla Jarlbro (2004) som behandlar kriskommunikationens betydelse för samhället och Lars Nord (2018) som undersökte vad som utmärkte rapporteringen kring fyra terrordåd.

5.1 Krisjournalistik

I vår undersökning kommer vi att utgå från ett krisjournalistiskt perspektiv som ofta tar avstamp från teorier om organisatoriskt lärande, medielogik, dagordningsfunktion och gestaltning (Ghersetti & Odén 2019, s 269). Kriser kan beskrivas som extraordinära händelser vilket innebär att det är händelser som skiljer sig från normaltillståndet. De är ofta oväntade,

dramatiska och har negativa och skrämmande inslag. Allvarliga kriser uppfyller kriterierna för vad som utgör en stor nyhetshändelse och får vanligtvis mycket uppmärksamhet i nyhetsmedierna och bred spridning bland allmänheten (Ghersetti & Odén 2019, s. 274–275). Dessa händelser kan variera i styrka och delas upp i olika kategorier. *Allvarliga störningar* som till exempel flyktingmottagning eller elavbrott, *olyckor* som till exempel gasutsläpp och explosioner, *katastrofer* som till exempel båt, flyg och- tågkatastrofer och *svåra samhällspåfrestningar* som till exempel kärnkraftshaveri (Jarlbro 2004, s.15–16). En kris innebär också ett akut och stort behov av information hos allmänheten och krisjournalistiken beskrivs som journalistik “när larmet går”. Därmed har journalistiken en stor betydelse för effektiv och korrekt informationsspridning till samhället i krissituationer (Ghersetti & Odén 2019, s 269). Det krisjournalistiska perspektivet passar in bra på vår studie då vi kommer att undersöka vilka personkällor som användes vid rapporteringen kring terrordådet på Drottninggatan – då det i högsta grad handlar om krisjournalistik och “larmet går”.

Lars Nord (2018) Fyra terrordåd, fyra mediebilder

Nord (2018) granskade webbaserat material från *Aftonbladet*, *Expressen*, *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet* i sin studie. Han använde sig av metoden kvantitativ innehållsanalys. De fyra händelser som jämförs är terrorattentatet på Drottninggatan 2017, gisslansituationerna i Paris 2015, de samlade terrorattacker i Paris 2015 och attentaten i Köpenhamn 2015. Det mesta av materialet i undersökningen handlade om terrorattentatet på Drottninggatan 2017, det förklarar Nord med att det var det största attentatet i Sverige och att det hade ett högt nyhetsvärde i de svenska medierna. Artiklarna delades även upp efter teman och där visade resultatet att “händelseförloppet”, “jakten på terroristerna” och “svenska reaktioner” var de tre teman som var vanligast förekommande. Han analyserade även förändringen på artikeltema under fem dagar. Där kom han fram till att “dådet var vanligast under den första dagen medan “reaktioner” fick stort utrymme dag två. Nord har ett artikeltema som kallas “Rakhmat Akilov” som fokuserar på den häktade gärningsmannen från terrordådet i Stockholm. Resultatet visar att trots att artikeltemat “Rakhmat Akilov” bara förekommer i en av fyra terrordåd som analyserats i studien så tar det artikeltemat upp en stor del av mediematerialet. Från denna studie fick vi inspiration till att också dela upp artiklarna i olika artikelteman.

När det gäller olika källor i rapporteringen visade det sig att i samtliga dåd som analyserats var det vanligt att politikerna kommenterade händelsen och hade som uppgift att informera och lugna befolkningen. Det visade sig att polisen förekom i förvånansvärt liten utsträckning i de tre dåden som skedde 2015. I undersökningen om terrordådet i Stockholm var poliser mer vanligt förekommande och höll i presskonferenser under de första dagarna samt att en del av mediebevakningen handlade om hur väl polisen skött sitt jobb. Vid alla fyra dåd förekom ögonvittnen som utgör en viktig källa för journalister som skriver om dåd som dessa. Eftersom alla dåden inträffade centralt i huvudstäder fanns det gott om ögonvittnen (Nord 2018, s. 21–33).

Gunilla Jarlbro (2004) Krisjournalistik eller journalistik i kris?

Krisberedskapsmyndighetens docent Gunilla Jarlbro sammanställer 10 års forskning om kriskommunikation i en avhandling som handlar om betydelsen av kriskommunikation via medier i samhället. Huvudparten av avhandlingen innefattar sedan hur medier har rapporterat i samband med oväntade kriser. Några av händelserna hon har sammanställt är bland annat Estoniakatastrofen, Göteborgsbranden och 11 september. Jarlbro menar att trots händelsernas olikheter går det att dra generella slutsatser. Det första som går att konstatera är att svensk medias krisrapportering har sett annorlunda ut beroende på var händelsen har ägt rum. Ju längre bort geografiskt, desto mer faktafel förekommer. Det konstateras även att svenska medier brister ur en källkritisk aspekt då man inte alltid använder sig av två oberoende källor samt att anonyma källor är relativt vanligt förekommande, i synnerhet om händelsen är längre bort. Det är även vanligt att elitkällor dominerar rapporteringen vid en kris, vilket bidrar till att medierna inte uppfyller sitt ansvar som granskande samhällsinstitution.

Jarlbro refererar även till internationell forskning av Singer och Endreny (1993) där de bland annat studerade medias rapportering kring katastrofer mellan 1960–1984 med syfte att undersöka om det hade skett vissa förändringar över tid i rapporteringen. I deras studie drog även de slutsatsen om att det var elitkällor som till exempel forskare och politiker som dominerade rapporteringen. Den mest utstickande förändringen i rapporteringen mellan årtalen var att antal offer som källor ökade markant. Författarna betonade även att ju fler källor som används i en och samma artikel desto bättre blir katastrofrapporteringen, dvs att det framförs adekvat information till medborgarna.

Jarlbro's avhandling är relevant för vår studie eftersom vi vill undersöka just förekomsten av personkällor i rapporteringen om kriser. Då Jarlbro har utgått från relativt gammal forskning är det intressant för oss att undersöka hur användningen av personkällor ser ut idag.

5.2 Källor

Anders Sahlstrand (2000) De synliga

Anders Sahlstrands doktorsavhandling handlar om de synliga källorna som framträder i texten i svenska medier. Sahlstrand (2000) analyserar 409 artiklar i de stora svenska morgontidningarna med hjälp av kvantitativ innehållsanalys. Artiklarna är från Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet, Göteborgs Posten Sydsvenska Dagbladet Snällposten, från 1997 och 1998. Han delar in nyhetskällor i olika kategorier, den första är *muntliga källor* som innefattar till exempel politiker, experter, anställda eller arbetslösa. Den andra är *icke muntliga källor* som till exempel innebär skriftliga dokument eller andra nyhetsmedier. De muntliga källorna kan därefter delas in i *elit- och icke-elitkällor*. Oftast så anses elit innefatta en politisk eller myndighetsutövande elit men det kan även handla om en utbildningsmässig eller inkomstmässig elit. Vad som definierar elit kan inte förutses utan bör definieras utifrån det aktuella ämnet. Icke elitkällor omfattar till exempel arbetslösa, arbetare och studenter (Sahlstrand 2000, s.236, 11). Inom journalistikforskningen har det visats att majoriteten av källorna består av elitkällor (Sahlstrand, 2000; Shoemaker & Reese, 1996; Singer & Endreny, 1993; Strömbäck, 2019; Jarlbro, 2004; Nygren 2019; Brown, Bybee, Wearden och Straughan, 1982, Palm, 2002).

Sahlstrand skiljer även på *anonyma* och *icke-anonyma källor*. De anonyma källorna representeras inte med namn men de kan gå att identifiera genom till exempel kön eller yrkesroll. De källor som framträder i texten kallar Sahlstrand för synliga källor. Många anonyma källor hör även till de synliga källorna. (Sahlstrand 2000, s.11–12). Resultatet i Sahlstrands avhandling visar att icke elitkällor och kvinnor var dåligt representerade. Sahlstrand diskuterar att en möjlig förklaring till resultatet kan vara på grund av rutiner. Nyheter samlas in från rutinkällor där nyheterna brukar spridas, och där är det till övervägande del manliga elitkällor. Sahlstrand kom även fram till att manliga elitkällor förekom oftare i artiklarna än kvinnliga elitkällor. I avhandlingen konstaterar han att 64% av källorna är elit medan 36 % är icke-elit. Det visade sig även att av alla muntliga källor i

studien var 77% män och 23 % kvinnor (Sahlstrand 2000, s.135–140). Han konstaterar att elitkällorna kan ge en missvisande bild av samhället då samhället i verkligheten har en stark övervikt av icke-elitpersoner. Han menar även att det finns risk att journalisten blir en passiv informationskanal till eliten. Samtidigt menar han att det är viktigt att elitkällor används då journalisten har som uppgift att kritiskt granska makten, och elitpersoner har makt. I avhandlingen kan man se skillnader på elitpersoner när man undersöker artikelns ämne. Elitpersoner dominerar ämnen som politik och näringsliv medan ämnen som utbildning, sociala frågor och brott har fler icke-elitpersoner. Detta är intressant för vår studie då vi ska analysera artiklar som handlar om brott. Sahlstrands studie om källor bygger inte på ett krisjournalistiskt perspektiv specifikt, men som vi har redogjort för ovan så har bland annat Jarlbro (2004) i sin studie dragit slutsatser om att elitkällor även dominerar i rapporteringen under kris (Jarlbro, 2004 s.63).

Nygren (2019) analyserar i sin studie nyhetsutbudet mellan 2007 och 2018. Resultatet visar att antalet synliga källor i medierna har blivit fler med åren. Det finns även en tydlig förändring i andelen kvinnliga och manliga källor under åren 2007 och 2018. Där har det ökat från 33 procent kvinnor 2007 till 40 procent under 2018. Två orsaker som Nygren lyfter fram till att kvinnor är mer synliga i nyhetsflödet är att redaktionerna strävar efter en mer jämställd representation och att det förekommer allt fler kvinnor i olika elitpositioner.

5.3 Alarmism

Alarmism är ett begrepp inom krisjournalistiken som kännetecknas genom att rapporteringen kan ha ett alarmistiskt tonläge. Det innebär att rapporteringen innehåller uppgifter, bilder och metaforer som orsakar och förstärker oro och rädsla. Det kan även handla om att det är mycket fokus på dödstal, skador och förstörelse. Vanligtvis är tonläget mer alarmistiskt när krisen är långt bort geografiskt (Ghersetti & Odén 2019, s 276). I och med att attentatet på Drottninggatan var väldigt nära oss geografiskt så är alarmism en intressant aspekt att undersöka. Eftersom vi kommer undersöka vilka personkällor som får komma till tals i rapporteringen kommer det undersökas huruvida det finns en alarmistisk ton eller ej i deras uttalanden.

5.4 Krisens faser

Ett kännetecken för krisjournalistiken är att rapporteringens innehåll ser olika ut vid olika tidpunkter i krisens utveckling (Sellnow & Seeger, 2013; Miller, 1997; Odén et al, 2016; Englund, 2008; Nordlund, 1994; Jarlbro, 2004; Ghersetti & Odén, 2019). Forskning har även påvisat att rapporteringen byter tema och berättarteknik beroende på vilken fas krisen befinner sig i (Miller 1997). Vanligtvis delas krisen in i dessa tre faser; *varningsfas*, *akutfas* och *följdfas* Jarlbro (2004, s. 17). Krisen inleds med *varningsfasen* där ett hot kan förutspås och uppmärksammas (Nordlund, 1994; Sellnow & Seger, 2013; Englund, 2008). När det sker oväntade och hastiga kriser så existerar knappast någon varningsfas (Englund 2008, s. 38). I *akutfasen* består journalistrollen i hög grad av att hitta vittnen som kan ge en första bild av situationen. Denna fas har både källkritiska och etiska problem då det finns lite utrymme för kritiskt urval och eftertanke (Ghersetti & Odén 2019, s. 272). I den akuta krisfasen är rapporteringen beskrivande och ansvariga myndigheter, experter och politiker får mycket utrymme (Ghersetti & Odén 2019, s. 276).

Efter den akuta krisfasen övergår den i *följdfasen* som Odén et al (2016, s. 167) kallar för *bearbetnings- och återhämtningsfas*. Den mesta dramatiken klingar av och konsekvenser blir tydliga, eventuellt också dess orsaker och räddningsinsatserna utvärderas (Odén et al 2016, s. 167). Bearbetnings- och återhämtningsfasen kan pågå i månader eller år. Allt hänger på i vilken grad krisens orsaker anses uppklarade (Englund 2008, s. 68–70).

I teorin är krisen indelad i tydliga faser men i praktiken är det dock inte lika enkelt och gränserna mellan faserna är inte lika explicita. Det kan till exempel vara problematiskt att bedöma när akutfasen går över till bearbetnings- och återhämtningsfasen (Nordlund 1994). Även Falkheimer och Heide (2009, s.56) förklarar att i verkliga livet är en kris snarare en flytande process utan tydliga gränser mellan de olika faserna. Inom kriskommunikationsforskningen är det främst akutfasen som studerats medan bearbetnings- och återhämtningsfasen har ägnats mindre uppmärksamhet (Odén et al 2016, s. 13, 30). Därför ska vi studera båda faserna i rapporteringen om terrordådet på Drottninggatan 2017. Eftersom Miller (1997) drog slutsatsen att rapporteringens tema skiftar under krisens olika faser ville vi undersöka om det finns några skillnader mellan de två faserna när det kommer till urvalet av personkällor, vilka artikelteman som dominerar samt förekomsten av alarmism.

5.5 Nyhetsvärdering

Teorin om nyhetsvärdering innebär hur möjliga nyheter värderas i den redaktionella arbetsprocessen. Det kan se olika ut från dag till dag hur nyheter värderas beroende på vad som händer runt om i världen. Vissa dagar kan det finnas massor av potentiella nyheter som värderas högt vilket innebär att "bra" nyheter kan värderas bort i brist på plats. Andra dagar kan det finnas väldigt få nyheter som värderas högt vilket gör plats för fler nyheter som anses ha ett litet nyhetsvärde. Nyhetsvärderingen påverkas på så sätt även nyhetsurvalet som innebär vilka nyheter som faktiskt blir publicerade (Strömbäck 2019, s.171–175). Kriser värderas generellt högt då de ofta innehåller faktorerna för vad som utgör en stor nyhetshändelse (Ghersetti & Odén 2019, s. 274–275). Även Nord och Strömbäck (2002) redogör för att krig, terrorism och andra konflikter betraktas som händelser med högt nyhetsvärde då de uppfyller de flesta grundläggande kraven.

För att värdera en händelse finns det mängder av olika faktorer. Olika forskare definierar olika faktorer men vissa verkar många vara överens om (Strömbäck 2019, s.171–175).

Undersökningen kommer utgå från sex viktiga faktorer som värderar en nyhet högt (Strömbäck, 2019; Bennett, 1990; O'Neill & Harcup, 2017; Staab, 1990).

- Närhet: När händelsen ligger geografiskt eller kulturellt nära publiken.
- Elitcentrering och kändisskap: När händelsen handlar om personer, organisationer eller nationer som har makt eller är etablerade för publiken.
- Institutionella agendorna: Händelser som handlar om frågor och skeenden som får stor uppmärksamhet i politiska processer och inom myndigheter.
- Avvikelse och sensation: När händelsen är avvikande, sensationell och plötslig. Det handlar om både positiva och negativa händelser.
- Dåliga nyheter och problem: När händelsen handlar om frågor eller processer som är problematiska eller kan innebära hot eller risker för samhället.
- Kontinuitet: Händelser som redan är etablerade i mediernas dagordningar, dvs uppföljningar på tidigare nyheter (Strömbäck 2019, s. 176).

6. Metod

Vi har valt att använda oss av kvantitativ innehållsanalys som metod eftersom den är passande för undersökningar där man vill ta reda på i vilken utsträckning något förekommer

samt vilka samband, skillnader och likheter som finns i medieinnehållet. Metoden är fördelaktig om man vill sammanställa stora mängder data för att kunna få en tydlig överskådlig bild av resultatet, samt för att kunna dra generella slutsatser och beskriva övergripande mönster i medieinnehållet. För att det ska vara möjligt måste allt innehåll kunna översättas till siffror som sedan kan presenteras i till exempel tabeller och diagram (Ekström & Johansson 2019, s. 171–173). I vår studie analyserades 290 artiklar för att undersöka det generella urvalet av personkällor i medias nyhetsrapportering om terrordådet. Därför är kvantitativ innehållsanalys en passande metod för att genomföra vår undersökning.

Kvantitativa innehållsanalyser kan delas in i tre generella kategorier: beskrivande, jämförande och förklarande (Ekström & Johansson 2019, s. 173). Vår undersökning omfattar främst den beskrivande kategorin där syftet är att ge en bild av innehållets karaktär. Det innebär att undersöka om specifika innehållsteman, källor eller vinklar förekommer vid en händelse. När en stor nyhetshändelse som till exempel en kris eller en terrorattack analyseras så kan den beskrivande analysen ge värdefull kunskap menar Ekström och Johansson (2019, s. 174). Vår analys kommer även vara jämförande vilket bland annat innebär att innehållet i medier jämförs över tid (Ekström & Johansson 2019, s. 174). I vår studie jämförs rapporteringen över tid då vi har delat in krisen i två faser.

6.1 Material och urval

Förutom att undersöka vilka personkällor som får komma till tals i rapporteringen kommer materialet jämföras över tid. Vi har valt att analysera innehållet under två olika tidsperioder, fas 1 och fas 2 där tidsramen för respektive fas noga har avvägts med stöd ur forskning om vad som definierar de olika faserna. Utifrån Odéns et al (2016) resonemang och vår egen bedömning så anser vi att den akuta krisfasen omfattade de två första dagarna från att attentatet inträffade, alltså 7–8 april. Även om gärningsmannen greps natten till den 8 april så var det fortfarande en kaotisk krissituation den dagen. Den 9 april hölls en kärleksmanifestation på Sergels torg där tiotusentals personer närvarade. Det hölls bland annat en tyst minut för offren, polisen hyllades för sina insatser och artister uppträdde. Vi bedömer att bearbetnings- och återhämtningsfasen påbörjades den 9 april framför allt i samband med manifestationen. Den värsta dramatiken och kaoset har lagt sig och det handlade uppenbart mer om sorg och bearbetning av det som hänt. Som Englund (2008)

förklarar så kan denna fas hålla på i en lång tid. För att säkerställa att vi har tillräckligt med material för analysen av den andra perioden har vi valt att begränsa fasen från den 9 april fram till 30 april. Bearbetnings- och återhämtningsfasen fortsatte visserligen längre än så men det rapporterades inte i samma utsträckning ju längre tiden gick.

Vi valde att använda oss av nyhetsartiklar från fyra olika tidningar, dock inte som primärt syfte att analysera skillnader mellan de olika tidningar. Dessutom behövde vi använda oss av fyra tidningar för att få tillräckligt med material. De tidningar som vi använt är *Aftonbladet*, *Expressen*, *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet*. Anledningen till det är för att vi ville ha en så generell bild som möjligt av medieinnehållet. De ovanstående tidningarna är de fyra största rikstäckande tidningarna i Sverige och når ut till flest läsare.

För att samla in material i form av nyhetsartiklar användes Retriever Research. Vi valde att endast använda oss av webbaserade nyhetsartiklar eftersom när något dramatiskt har hänt så är prioriteringen att publicera så snabbt som möjligt och det innebär att nyheten läggs ut på webben (Odén et al 2016, s. 172). Samt att artiklarna i print inte skulle räcka för att göra en kvantitativ innehållsanalys inom den tidsperioden vi tänkt. Vi använde oss sedan av ett stratifierat urval för att slumpmässigt välja ut material till vår studie. Med hjälp av ett stratifierat urval så får man goda teoretiska skäl till att jämföra två eller flera studieobjekt menar Karlsson och Johansson (2019 s, 179).

Vi delade upp materialet i två tydligt separerade grupper eftersom vi ville undersöka hur rapporteringen såg ut under de två faserna. Därför gjordes två olika sökningar med sökorden Stockholm AND terror*. I fas 1 sökte vi på tidsperioden 7 april till 8 april 2017 och i fas 2 sökte vi på tidsperioden 9 april till 30 april 2017. Vi ville endast använda oss av nyhetsartiklar, därför började vi med att rensa bort ledare, krönikor, notiser. Därefter användes en slumpgenerator för att slumpa ut 40 artiklar från de kvarstående artiklarna i varje tidning i varje fas. Dessa laddade vi sedan ned som PDF-filer till våra datorer för att kunna arkivera dem på ett smidigt sätt. Vi hade lika stor mängd artiklar i båda faserna, 160 artiklar per fas vilket blev 40 artiklar per tidning.

Fas 1

Sökning: Stockholm AND terror* 7–8 april 2017

Dagens Nyheter 73 träffar

Expressen 76 träffar

Aftonbladet 131 träffar

Svenska Dagbladet 77 träffar

40 artiklar från varje tidning slumpades ut med en slumpgenerator.

160 artiklar totalt

Fas 2

Sökning: Stockholm AND terror* 9–30 april 2017

Dagens Nyheter 64 träffar

Expressen 229 träffar

Aftonbladet 265 träffar

Svenska Dagbladet 188 träffar

40 artiklar från varje tidning slumpades ut med en slumpgenerator.

160 artiklar totalt

Vi hade alltså totalt 320 artiklar från början. Vi valde att analysera extra många artiklar för att ha marginal att kunna rensa bort de som eventuellt inte var kvalificerade för undersökningen, vilket visade sig vara välbehövligt. När kodningen var gjord så valde vi att ta bort artiklar som hamnat i artikeltemat "fel" då de inte är av intresse för vår undersökning. Artiklar som hamnar under artikeltemat "fel" kunde exempelvis nämna terrordådet i artikeln men sen handla om något helt annat, till exempel Let's Dance eller Sara Sjöströms simtävling. 30 artiklar hamnade under "fel" och raderades för att säkerställa en bättre validitet på vår studie. Då återstod 290 artiklar.

6.2 Operationalisering och kodning

När vi hade laddat ned materialet från Retriever Research började vi att utforma en kodbok med variabler och variabelvärden (se bilaga 1) för att kunna analysera innehållet. En kodbok är till för att kunna kvantifiera innehållet och ge svar på frågeställningarna (Ekström & Johansson 2019, s. 180). Vi kodade ett ID-nummer till varje artikel för att underlätta för oss själva och sedan kodade vi tidning, datum, rubrik, fas och kodare.

Resterande variabler: Finns det en personkälla? Vad har källan för kön? Vilken slags källa är det? Är källan en elitperson? Vad har artikeln för artikeltema? Vad har källan för tonläge? Är källan namngiven? Är det en förstahandskälla eller andrahandskälla?

Därefter påbörjades kodningen där vi delade materialet på hälften och under några dagar kodade på separata håll men i samma dokument. Vi har manuellt granskat varje artikel och kodat alla variabler och variabelvärden i Excel. Alla personkällor i artiklarna har räknats och kodats vilket innebär att vi har kodat artikeln lika många gånger som det förekommer en personkälla i den. När kodningen var klar utformades diagram och tabeller i Excel som blev grundpelarna i resultatet av studien.

6.3 Validitet och reliabilitet

Vi utformade variabler och variabelvärden utifrån våra frågeställningar, tidigare forskning och teorier för att studien skulle få så god validitet som möjligt. Validitet handlar om graden av överensstämmelse mellan hur något förstås teoretiskt och hur det undersöks empiriskt (Ekström & Johansson 2019, s.181). Vi ökade även validiteten på vår studie genom att rensa bort artikeltemat "fel" ur vårt material. Innan den stora kodningen påbörjades genomfördes även två mindre pilotstudier för att kontrollera att våra variabler fungerade på materialet. För att få god kvalitet på studien behöver man göra en eller flera pilotstudier, eftersom ingen kodbok överlever den första kontakten med verkligheten (Karlsson & Johansson 2019 s, 183).

Vi gjorde en pilotstudie på fas 1 och en pilotstudie på fas 2 med 20 artiklar i varje fas, alltså 5 artiklar per tidning i varje fas. Vi använde oss på samma sätt av ett stratifierat urval och slumpade sedan fram artiklarna med hjälp av en slumpgenerator. Därefter genomförde vi pilotkodningarna och reviderade våra variabler och variabelvärden beroende på vad som fungerade och inte fungerade i pilotkodningen. I samband med pilotundersökningarna gjorde vi även ett interkodarreliabilitetstest för att se till att vi kodade likadant. Man behöver genomföra ett interkodarreliabilitetstest för att säkerhetsställa att kodningen av innehållet blir objektiv, att den blir detsamma oavsett vilken person som kodar. Tack vare interkodarreliabilitetstestet och pilotundersökningarna så ökar studiens reliabilitet och validitet.

6.4 Metoddiskussion

Vi har under arbetets gång stått inför flera avväganden, i synnerhet när vi utformade kodboken med variabler och variabelvärden. Det viktigaste var att de olika variabelvärdena skulle vara tydligt avgränsade och inte gå in i varandra men samtidigt omfatta en stor grupp,

vilket var lättare sagt än gjort. Det var till en fördel att vi bekantade oss med materialet innan vi utformade kodboken. På så vis hade vi en viss aning om vad för variabelvärden som behövdes, framför allt till variabeln "vilken slags personkälla?". Eftersom vi var medvetna om att det förekom väldigt många poliser som personkällor i texterna valde vi att inte inkludera polis i variabelvärdet "myndighet" utan gjorde ett eget variabelvärde som hette "polis" för att kunna skilja polisen från övriga myndigheter. Vi ville inte heller ha för många variabelvärden, därför försökte vi inkludera liknande grupper i ett och samma variabelvärde. Till exempel variabelvärdet "vårdpersonal" omfattade läkare, sjuksköterskor, ambulanspersonal, enhetschefer eller presstalespersoner på Stockholms Landsting. Vi hade ett variabelvärde som hette "annat" där vårt mål var att få så lite personkällor som möjligt. Exempel som hamnade under "annat" var psykolog, BRIS, Säkerhetschef vid Stockholms Tingsrätt.

När vi definierade vilka personkällor som skulle vara elitkällor så utgick vi bland annat från forskning av Sahlstrand (2000) där elitkällor beskrivs som källor med en maktposition. Sahlstrand (2000) skriver även att det inte går att definiera på förhand exakt vilka som är elitkällor utan det måste sättas i perspektiv utifrån ämnet som det handlar om. Därför har vi avvägt många aspekter när vi bestämde vilka personkällor som skulle vara elitpersoner. Vissa var mer självklara än andra. Till slut bestämde vi oss att elitpersoner ska innefatta: *politiker (inte presstalespersoner), expertperson, kungahuset, kändisar, samt högt uppsatta chefer för stora företag och myndigheter*. Ibland gick personkällornas variabelvärden in i varandra, detta upplevde vi till exempel med Leif GW Persson. Han är både en kändis och en expert så oavsett är han en elitperson. Därför behövde avgöra om vi skulle placera honom under variabelvärdet kändis eller expert. Till sist beslutade vi att han definieras som en kändis med argumentet att han får mycket plats just för att han är känd.

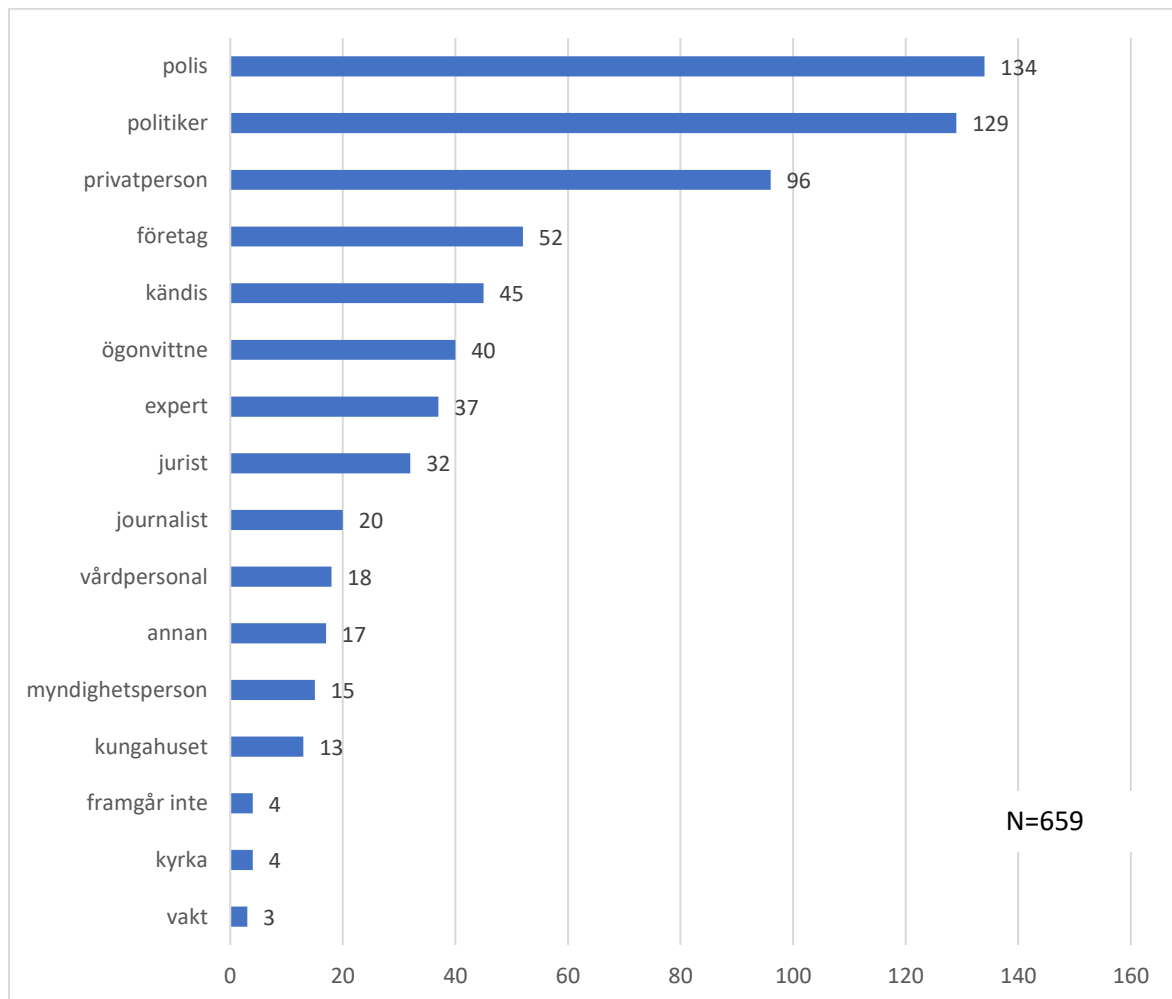
7. Resultat

I följande avsnitt presenteras innehållsanalysens resultat. Vi har analyserat materialet i sin helhet och även ställt de två faserna mot varandra för att upptäcka likheter och skillnader. Vi utgår från våra frågeställningar när resultatet presenteras.

7.1. Vilka personkällor användes i rapporteringen?

Den första frågeställningen handlar om vilka personkällor som användes i rapporteringen under båda faserna. I studien fanns totalt 659 personkällor. För att resultatet ska bli mer lättläst är texten uppdelad i underrubriker. Vi börjar med att presentera fördelningen av personkällorna fördelat på kategori (figur 1).

FIGUR 1: KATEGORIER AV PERSONKÄLLOR UNDER BÅDA FASERNA

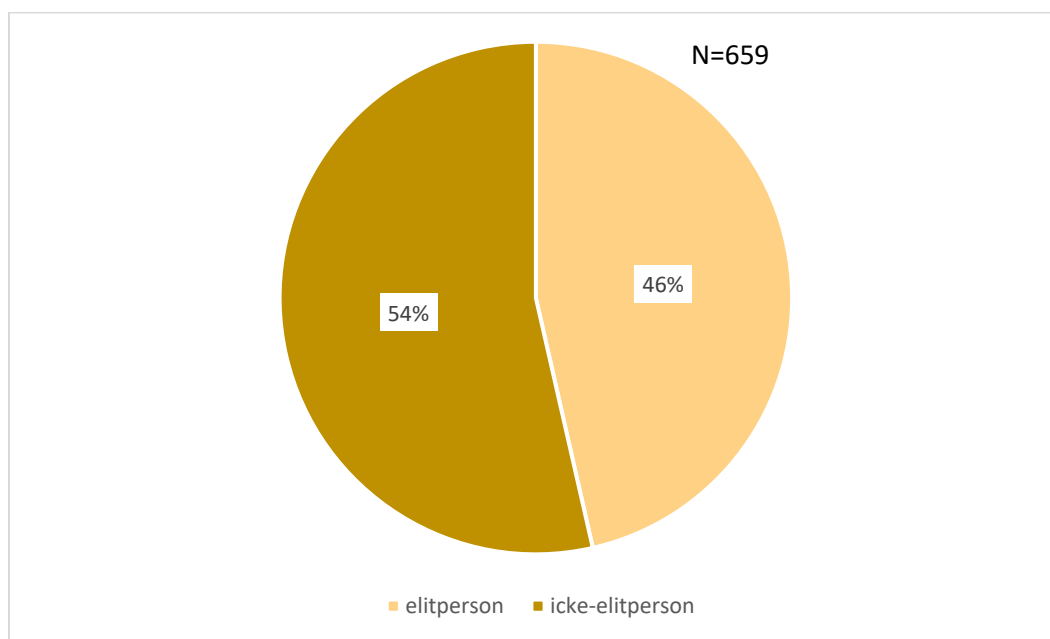

De vanligaste personkällorna som får komma till tals i rapporteringen är "polis", "politiker", och "privatperson". De som förekom i minst omfattning är "vakt", "framgår inte", "kyrka", "kungahuset".

Elitpersoner

Här presenteras personkällor när det gäller elitpersoner och icke-elitpersoner.

FIGUR 2: FÖRDELNINGEN AV ELITPERSONER OCH ICKE-ELITPERSONER UNDER BÅDA FASERNA

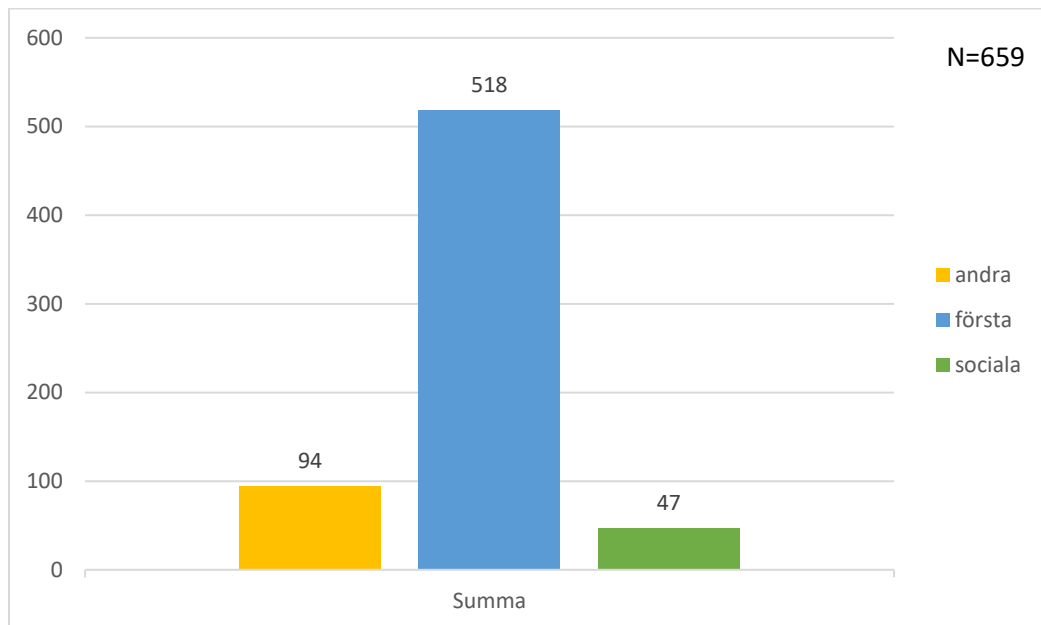

Resultatet visar att det är vanligare med icke-elitpersoner med 54% av alla personkällor. 46% av personkällorna i undersökningen var elitpersoner. Kategorin med flest icke-elitpersonerna är "ögonvittnen" och den kategorin med flest elitpersoner är "politiker".

Förstahandskälla, andrahandskälla och källa från sociala medier

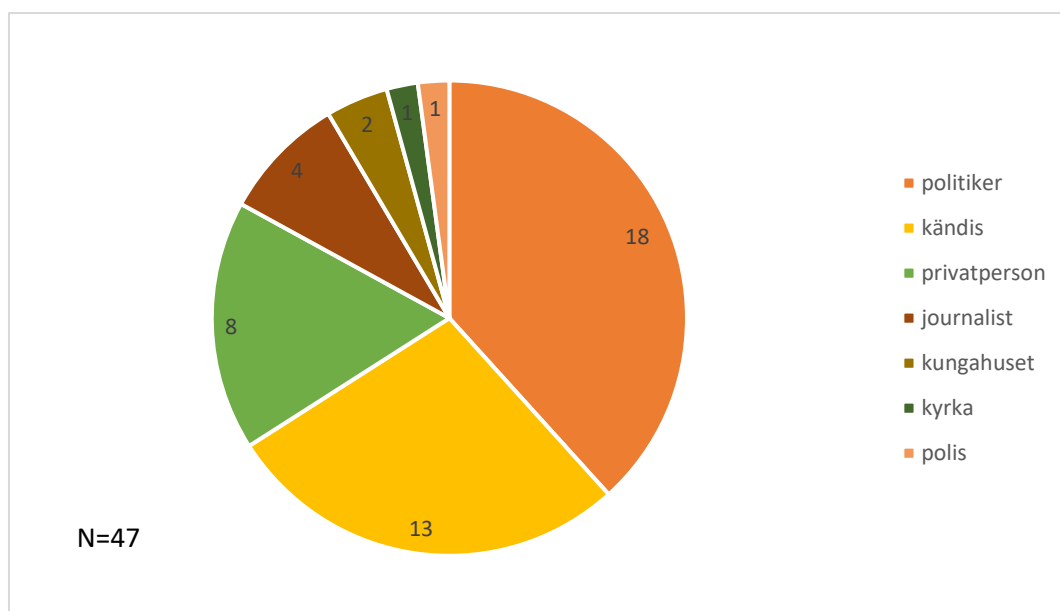
Här presenteras var personkällorna kommer ifrån i det avseende när det gäller förstahandskälla, andrahandskälla eller en källa från sociala medier. Vi börjar med att redogöra var samtliga personkällor kom ifrån. För att senare i figur 4 titta närmre på sociala medier källor.

FIGUR 3: PERSONKÄLLOR FÖRDELAT PÅ FÖRSTA-ANDRAHANDSKÄLLA OCH SOCIALA MEDIER KÄLLA UNDER BÅDA FASERNA

När vi har undersökt samtliga personkällor i studien kan man se att det är vanligast med förstahandskällor (78%) och minst vanligast med sociala medier källor (7%). 14% av personkällorna var andrahandskällor.

FIGUR 4: PERSONKÄLLOR FRÅN SOCIALA MEDIER FÖRDELAT PÅ KATEGORI AV KÄLLOR FRÅN BÅDA FASERNA

När vi undersöker samtliga personkällor som kom från sociala medier kan vi se att den kategorin främst domineras av "politiker" med 18 och "kändis" med 13.

Ej namngivna personkällor

Här presenterar vi om personkällorna är namngivna eller ej. Då det är vanligast att personkällorna i undersökningen är namngivna så har vi valt att fokusera på de som inte är det. Totalt av 659 personkällor är det 67 som inte är namngivna.

FIGUR 5: HUR MÅNGA OCH VILKEN SLAGS PERSONKÄLLA SOM INTE ÄR NAMNGIVEN UNDER BÅDA FASERNA

kategori av personkällor	inte namngiven
privatperson	41
ögonvittne	7
polis	4
annan	3
framgår inte	3
politiker	3
vårdpersonal	2
journalist	1
företag	1
expert	1
myndighetsperson	1

N=67

Resultatet visar att den vanligast att kategorin som inte är namngiven är "privatperson" med 41 av 67 personkällor.

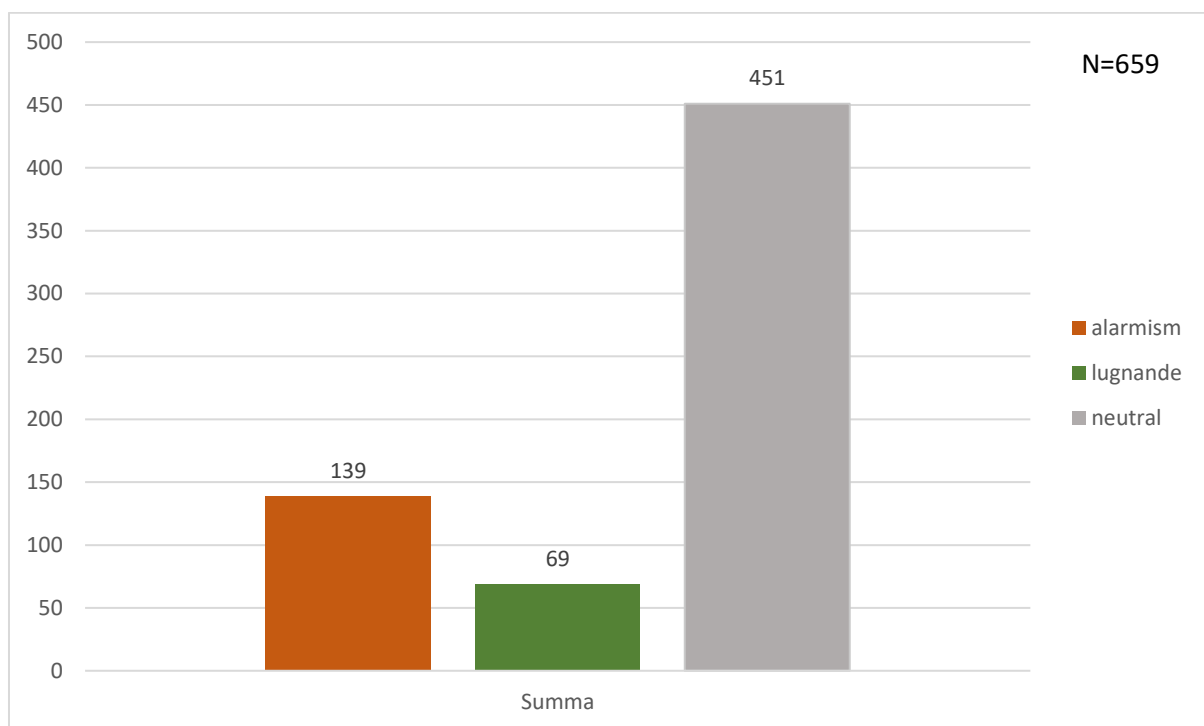
På andra plats kommer "ögonvittne" med 7 som inte är namngivna följt av "polis" med 4. När vi undersökte förekomsten av icke namngivna elitpersoner så var det endast 4 som utgjordes av 3 "politiker" och 1 "expert".

Tonläge

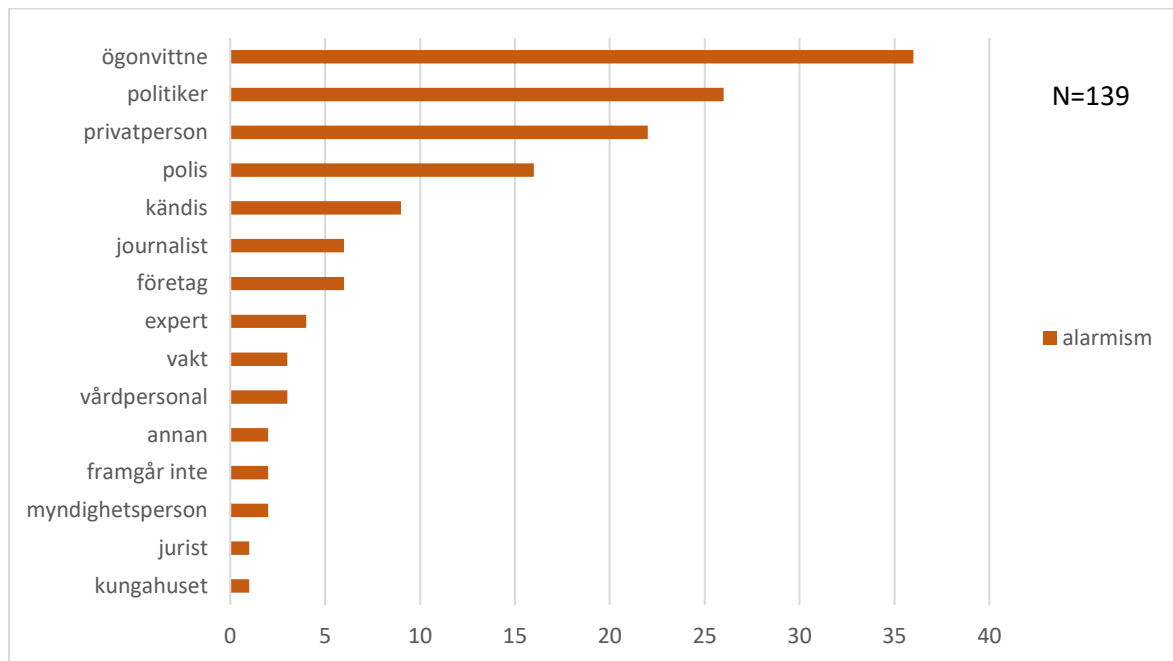
Här presenteras tonläget som personkällorna har. När vi har kodat materialet har vi för varje personkälla avgjort vilket tonläge de har i artikeln där alternativen var neutral, lugnande och alarmism. Figur 6 visar samtliga personkällors fördelning i tonläge. I nästa diagram fokuserar vi på de 139 alarmistiska personkällorna och undersöker vilken kategori av personkällor som är mest alarmistiska. Vi anser att de alarmistiska personkällorna är av intresse när vi undersöker denna krisjournalistiska händelse.

FIGUR 6: VILKET TONLÄGE PERSONKÄLLORNA HAR UNDER BÅDA FASERNA.

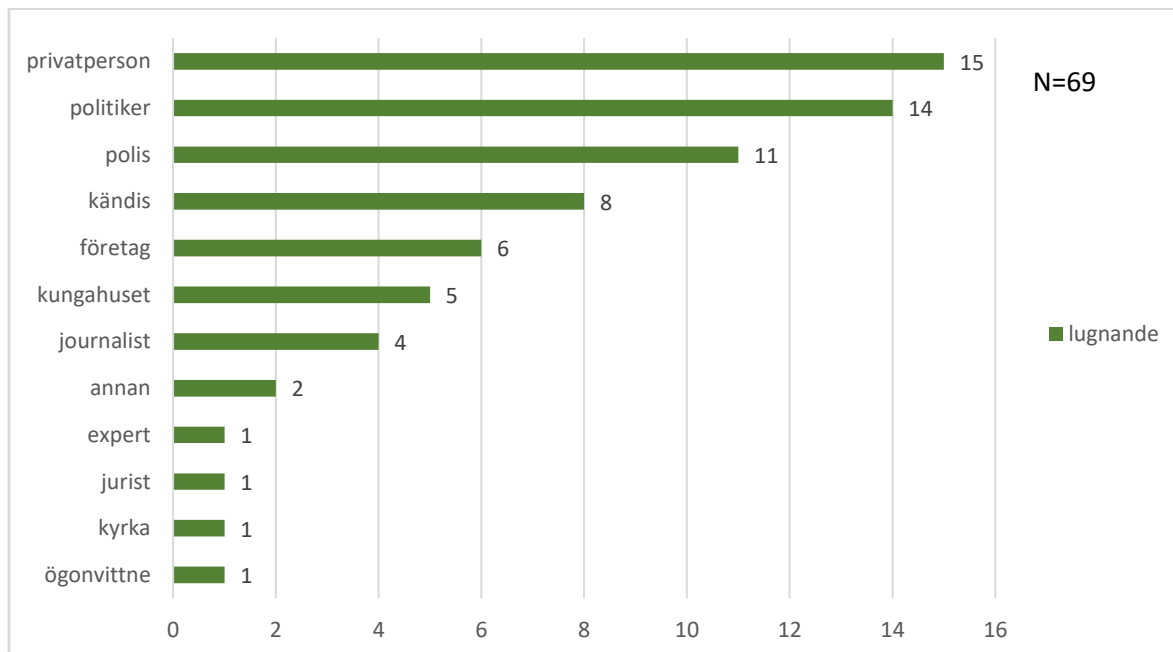
Det neutrala tonläget är dominerande i vår undersökning med 451 personkällor av 659 (68%). Det som var minst förekommande var det lugnande tonläget med 69 vilket var 10%. Personkällor var alarmistiska i 139 fall, det är 22% av alla personkällor i undersökningen.

FIGUR 7: VILKEN KATEGORI PERSONKÄLLOR SOM HAFT ETT ALARMISTISKT TONLÄGE UNDER BÅDA FASERNA

Den kategori som var mest alarmistisk under båda faser var "ögonvittne" med 36, "politiker" med 26 och "privatperson" med 22. De som var minst alarmistiska var "kungahuset" med 1 alarmistisk källa och "jurist" med 1.

FIGUR 8: VILKEN KATEGORI PERSONKÄLLOR SOM HAFT ETT LUGNANDE TONLÄGE UNDER BÅDA FASERNA

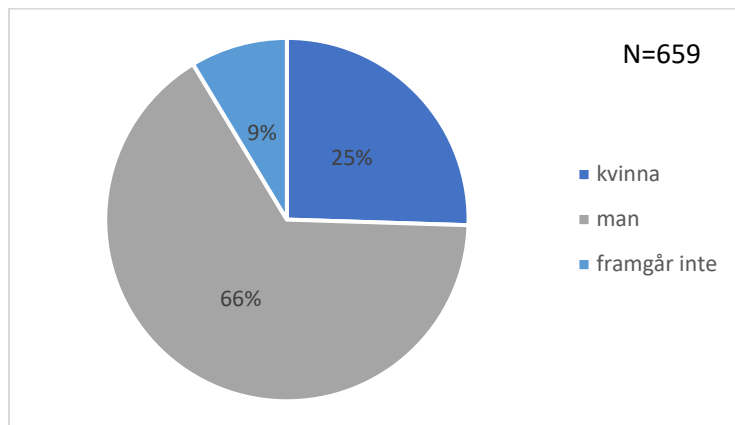

Den kategori som haft flest personkällor med lugnande tonläge är "privatperson", "politiker" och "polis".

Könsrepresentation

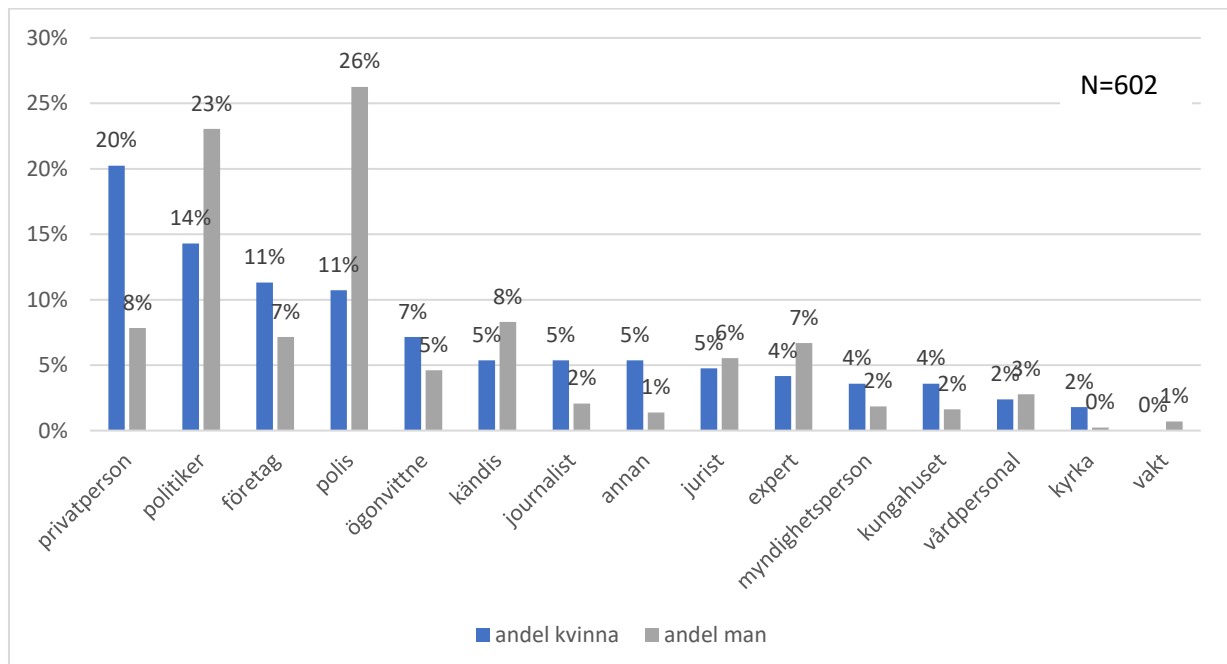
I vår studie kodades även vilket kön personkällan har, man, kvinna eller framgår inte. I figur 9 så är "framgår inte" med i diagrammet. I figur 10 har vi valt att bara ta med de personkällor som kodades som män och kvinnor, vilket var 602 personkällor.

FIGUR 9: KÖN PÅ PERSONKÄLLOR UNDER BÅDA FASERNA

När vi analyserar könsfördelningen på samtliga personkällor kan vi se att 66% är män och 25% är kvinnor. Resterade 9% framgick det inte vilket kön personkällan var. Tar vi bort andelen där kön inte framgick så utgjorde män 72% och kvinnor 28% av alla personkällor.

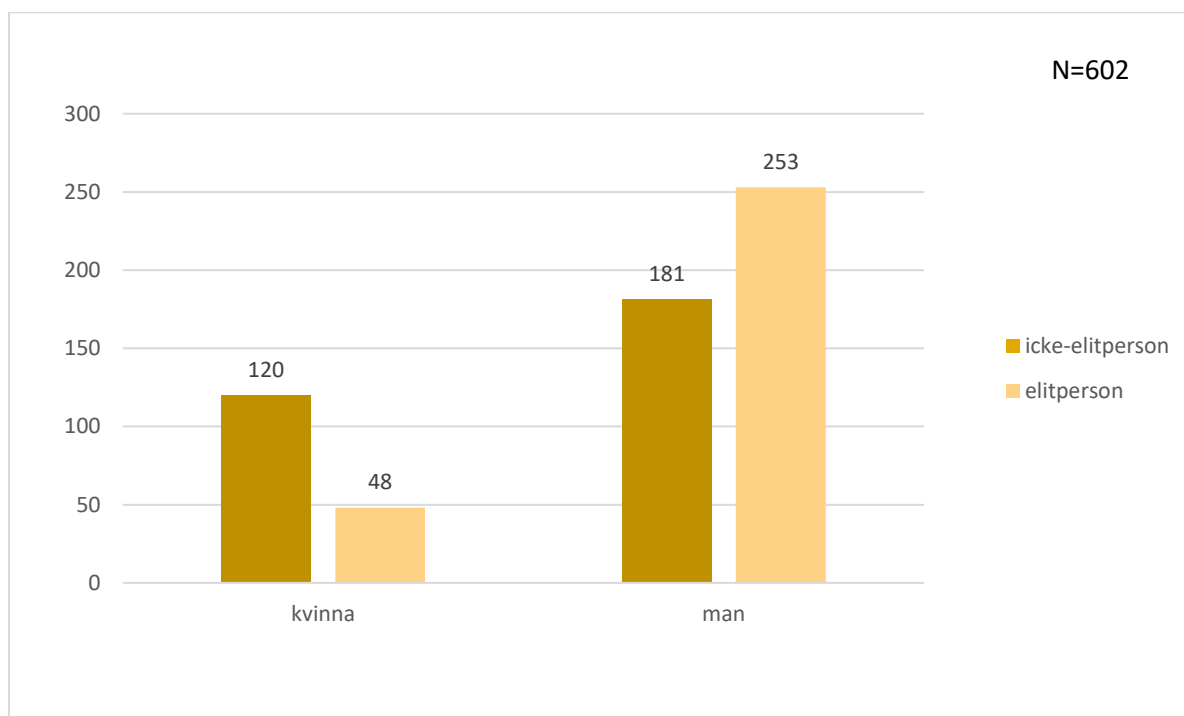
FIGUR 10: KATEGORI AV PERSONKÄLLOR FÖRDELAT PÅ MÄN OCH KVINNOR UNDER BÅDA FASERNA

När vi undersöker vilken kategori som har flest män som personkällor kan vi se att det är kategorin "polis" 26%, "politiker" 23% och "kändis" 8%. De kategorier där det förekommer

flest kvinnor är "privatperson" 20 %, "politiker" 14 % och "företag" 11%. Det är stor skillnad på kategorin "privatperson" där kvinnorna dominerar med 20% kvinnor och 8% är män. Den stapeln där det är störst skillnad mellan man och kvinna är "polis". 26% av alla män i undersökningen hamnar under den kategorin och bara 11% av alla kvinnor.

FIGUR 11: KVINNOR OCH MÄN FÖRDELAT PÅ ELITPERSONER OCH ICKE-PERSONER UNDER BÅDA FASERNA

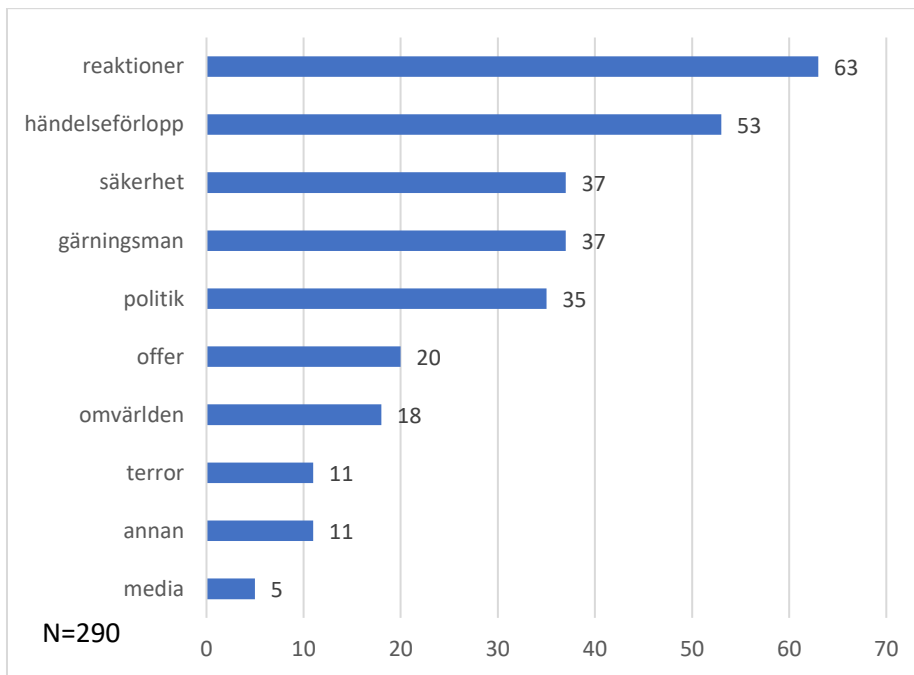

När vi undersökte kvinnor och män fördelat på om de är elitpersoner eller icke-elitpersoner så ser vi att majoriteten av alla elitpersoner är män då det är 253 av 602.

7.2. I vilka artikelteman förekommer de olika personkällorna?

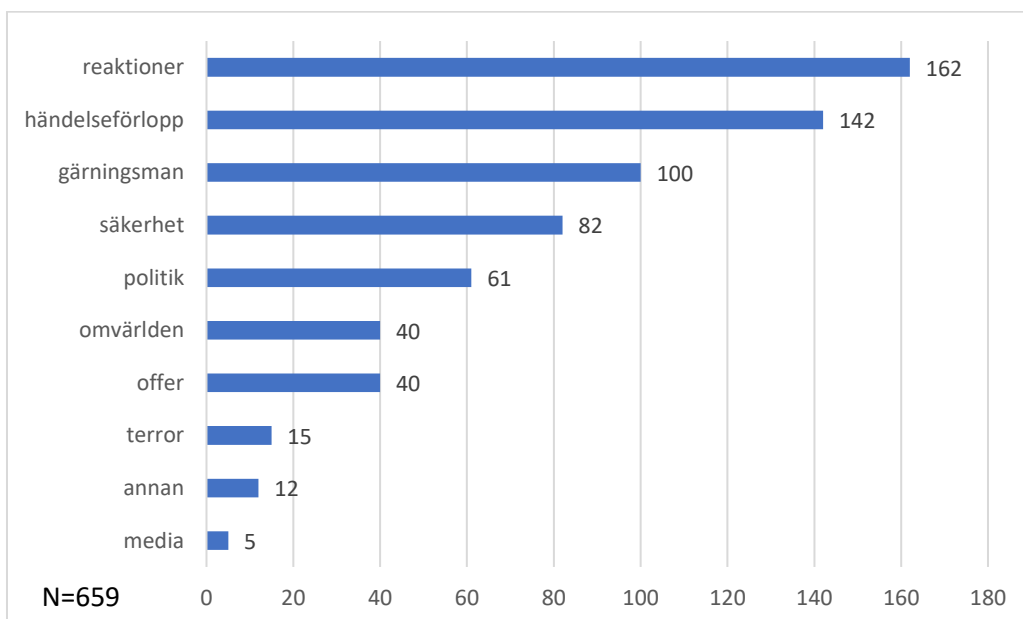
Under denna frågeställning som handlar om artikeltema delas diagrammen upp med hjälp av underrubriker. Först kommer figur 12 och 13 där samtliga artiklars uppdelning i tema samt hur många personkällor som förekommer i varje tema presenteras.

FIGUR 12: FÖREKOMST AV ARTIKELTEMA I ARTIKLAR UNDER BÅDA FASERNA

Det vanligaste artikeltemat är "reaktioner" och "händelseförlopp". Följt av "säkerhet" och "gärningsman".

FIGUR 13: ANTALET PERSONKÄLLOR I VARJE ARTIKELTEMA UNDER BÅDA FASERNA

Flest personkällor fanns i "reaktioner", "händelseförlopp" och "gärningsman". Därför ska vi titta närmre på dessa tre artikelteman. När vi undersöker vilken kategori av personkälla som förekommer i dessa tre artikelteman kommer vi fram till detta:

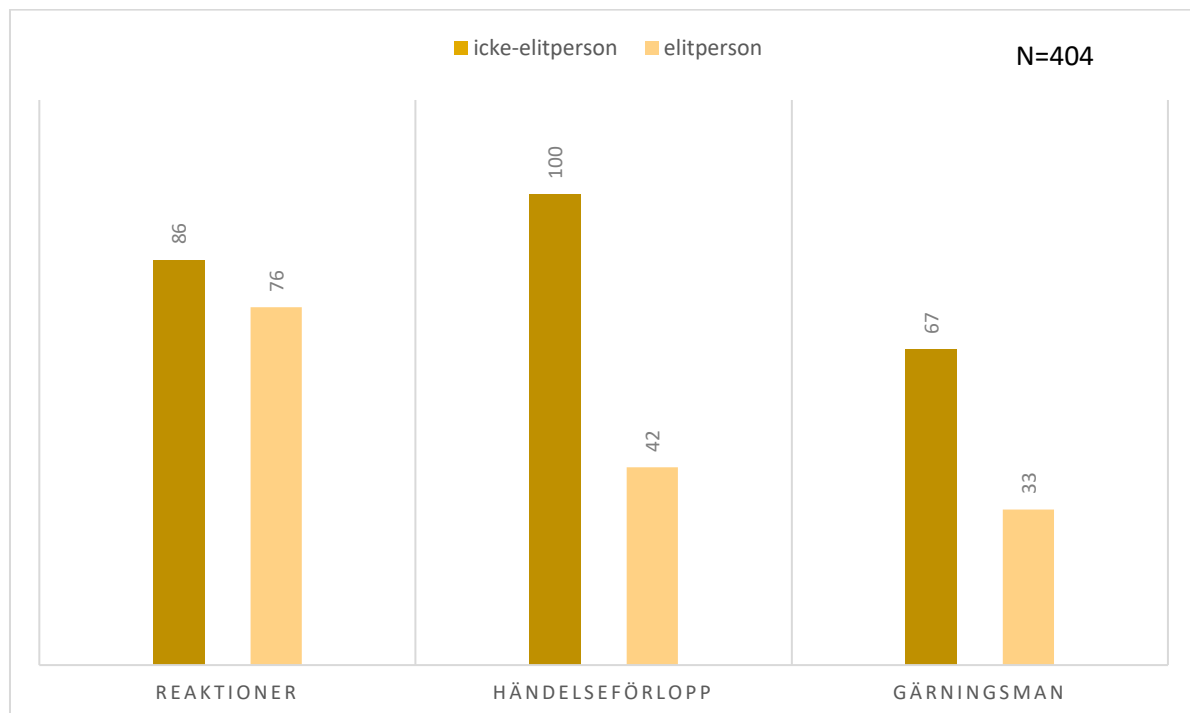
- I reaktioner finns 162 personkällor. Av dessa är det flest "privatpersoner" med 43 och "kändisar" med 37.
- I händelseförlopp finns 142 personkällor. Av dessa är flest "polis" med 35, "ögonvittne" med 31 och "privatperson" med 20.
- I gärningsman finns det 100 personkällor. Av dessa är flest "polis" med 38, "jurist" med 20 och "privatperson" med 18.

I dessa tre artikelteman finns det 404 personkällor, alltså förekommer 61% av alla personkällor i undersökningen i dessa tre artikelteman.

Elitpersoner

När förekomsten av elitpersoner undersöks har vi valt att analysera de tre artikelteman som innehöll flest personkällor.

FIGUR 14: FÖREKOMST AV ELITPERSONER OCH ICKE-ELITPERSONER I DE TRE ARTIKELTEMAN SOM INNEHÖLL FLEST PERSONKÄLLOR UNDER BÅDA FASERNA

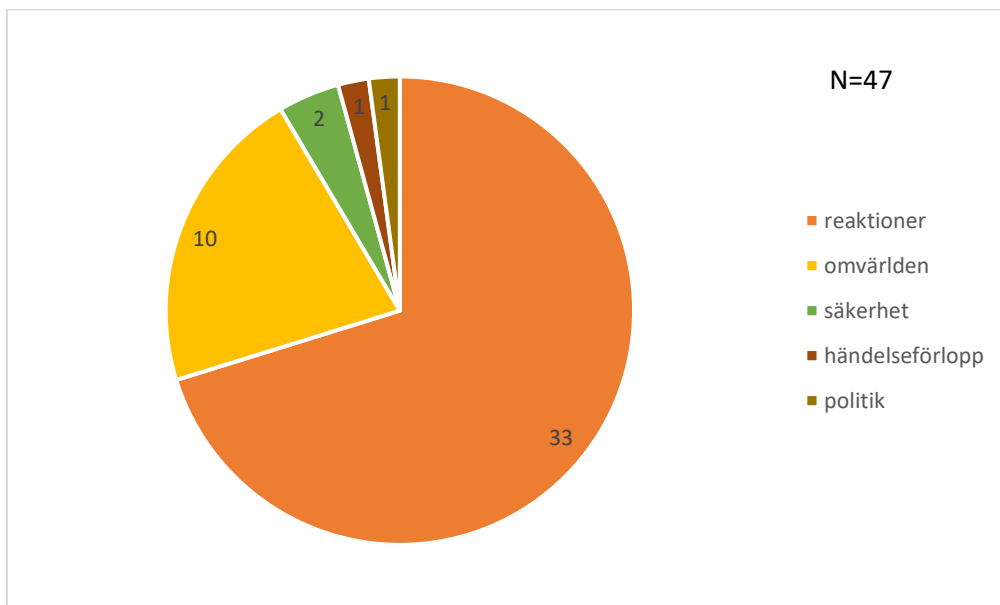

I artikeltemat "händelseförlopp" kan man se att det är flest icke-elitpersoner. I artikeltemat "reaktioner" och "gärningsman" är det flest elitpersoner. När vi undersöker samtliga artikelteman kan man se att "reaktioner" och "politik" innehåller flest elitpersoner som personkällor. Flest icke-elitpersoner finns i artikeltemat "händelseförlopp" och "reaktioner". "Reaktioner" har 53% icke-elitpersoner och 47% elitpersoner som personkällor.

Förstahandskälla, andrahandskälla och källa från sociala medier

Det var inget som utmärkte sig när vi undersökte första- och andrahandskällor i olika artikelteman. Därför valt att fokusera på personkällor från sociala medier.

FIGUR 15: PERSONKÄLLOR FRÅN SOCIALA MEDIER FÖRDELAT PÅ VILKET ARTIKELTEMA DE FÖREKOMMER I UNDER BÅDA FASERNA

Det vanligaste artikeltemat där sociala medier källor förekommer är "reaktioner" med 33 personkällor. Sedan "omvärlden" med 10 personkällor.

Ej namngivna personkällor

Här presenteras de personkällor som inte är namngivna. Eftersom det är vanligast att personkällorna är namngivna så tycker vi att det finns ett mer intressant resultat bland minoriteten som inte är namngivna. Totalt av 659 källor så är det 67 som inte är namngivna.

FIGUR 16: HUR MÅNGA OCH VILKEN SLAGS ARTIKELTEMA DÄR PERSONKÄLLOR INTE ÄR NAMNGIVNA UNDER BÅDA FASERNA

artikeltema	inte namngiven
händelseförlopp	25
gärningsman	22
offer	7
reaktioner	6
politik	3
omvärlden	2
säkerhet	1
terror	1

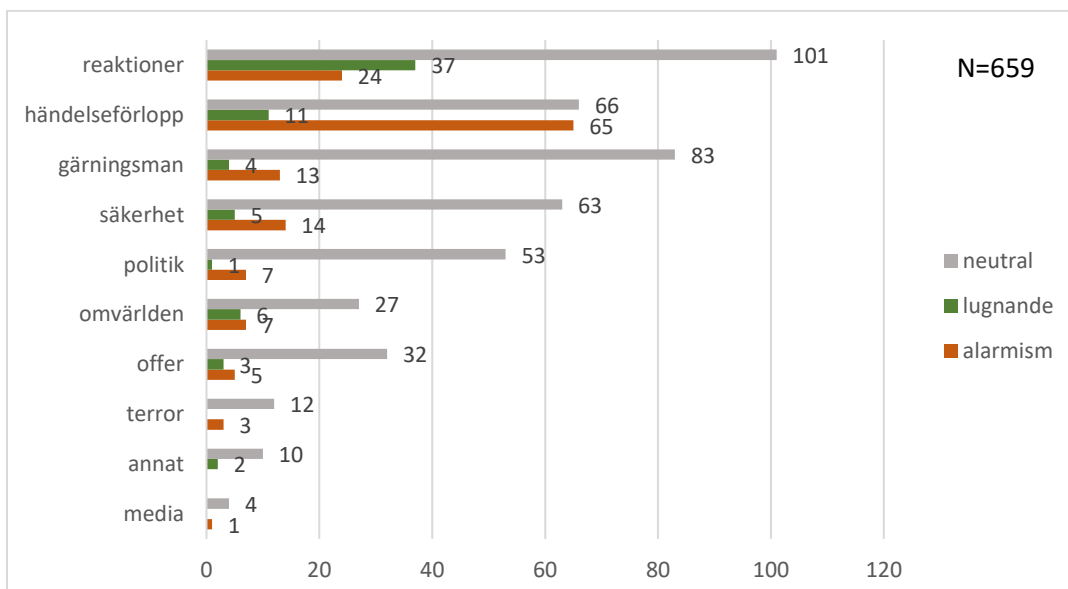
N=67

När vi undersöker vilket artikeltema som har flest personkällor som inte är namngivna kan man se att det förekommer mest i artikeltemat "händelseförlopp" med 25 av 67 personkällor. På andra plats kommer "gärningsman" med 22 personkällor som inte är namngivna och sedan kommer "offer" med 7.

Tonläge

Här kommer tonläget på personkällorna redovisas genom att titta på fördelningen i artikeltema. Tonläget mäter vi i neutral, lugnande, och alarmism.

FIGUR 17: TONLÄGE FÖRDELAT PÅ ARTIKELTEMA UNDER BÅDA FASERNA

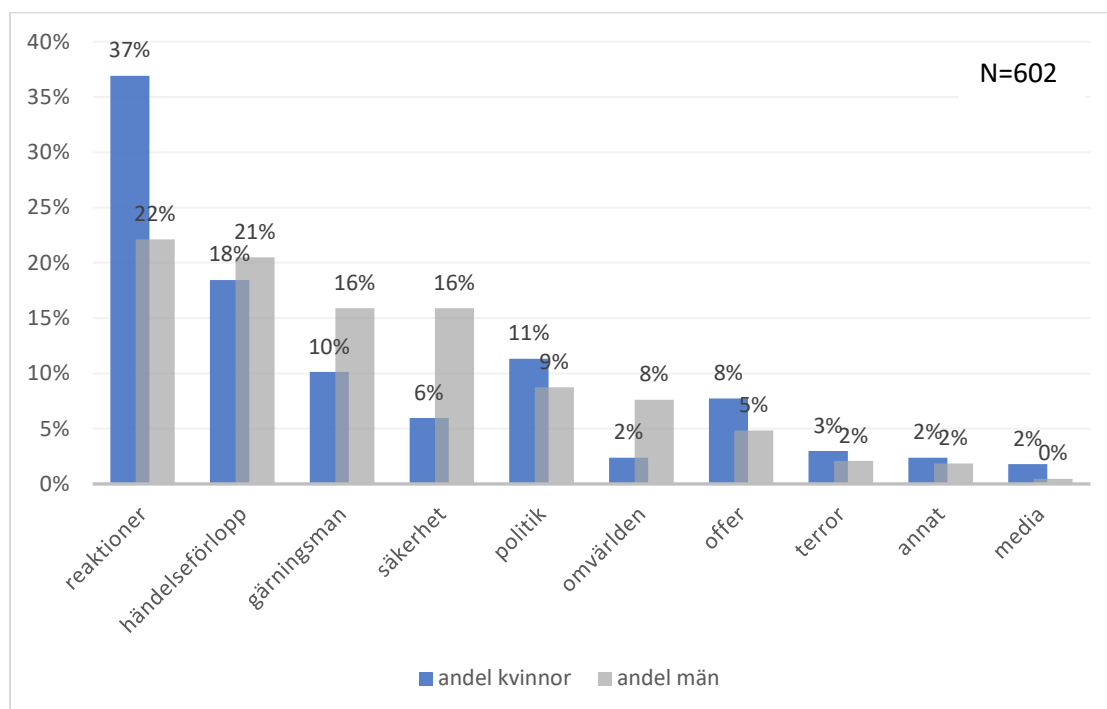
Det vanligaste tonläget som personkällorna har är neutral. Artikeltemat "händelseförlopp" sticker ut eftersom den har nästan lika många personkällor som är alarmistiska (65) som neutrala (66). Alltså är "händelseförlopp" det artikeltemat som innehåller flest alarmistiska personkällor.

Ännu en stapel som sticker ut är tonläget lugnande i artikeltemat "reaktioner" där det är 37 personkällor som varit lugnande. Det innebär att det förekommer flest personkällor med lugnande tonläge i det artikeltemat.

Könsrepresentation

Vi har valt att undersöka andelen kvinnor och män i respektive artikeltema.

FIGUR 18: ARTIKELTEMA OCH FÖRDELNING PÅ KVINNOR OCH MÄN UNDER BÅDA FASERNA

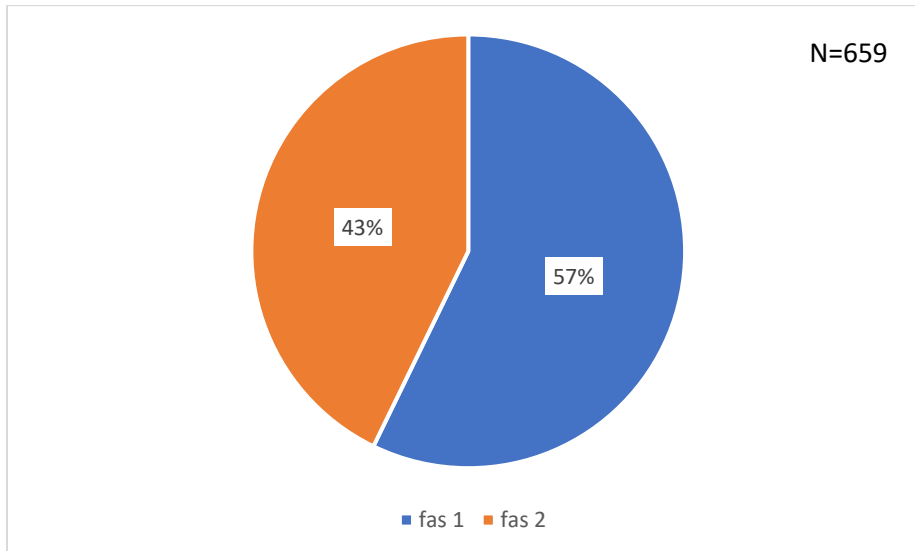

När vi undersöker andelen män och kvinnor i varje artikeltema kan vi se att 37% av alla kvinnor förekommer i artikeltemat "reaktioner" och där finner man 22% av männen. Andelen av männen är mer utspridda på olika artikelteman medan kvinnorna är mer förenade på några få teman. Kvinnorna förekommer även mycket i "händelseförlopp", "gärningsman" och "säkerhet". Männen ligger på en ganska jämn nivå i "reaktioner", "händelseförlopp", "säkerhet" och "politik".

7.3 Vilka skillnader och likheter finns i användningen av personkällor i fas 1 respektive fas 2?

Under denna frågeställning jämförs personkällornas förekomst i de två faserna.

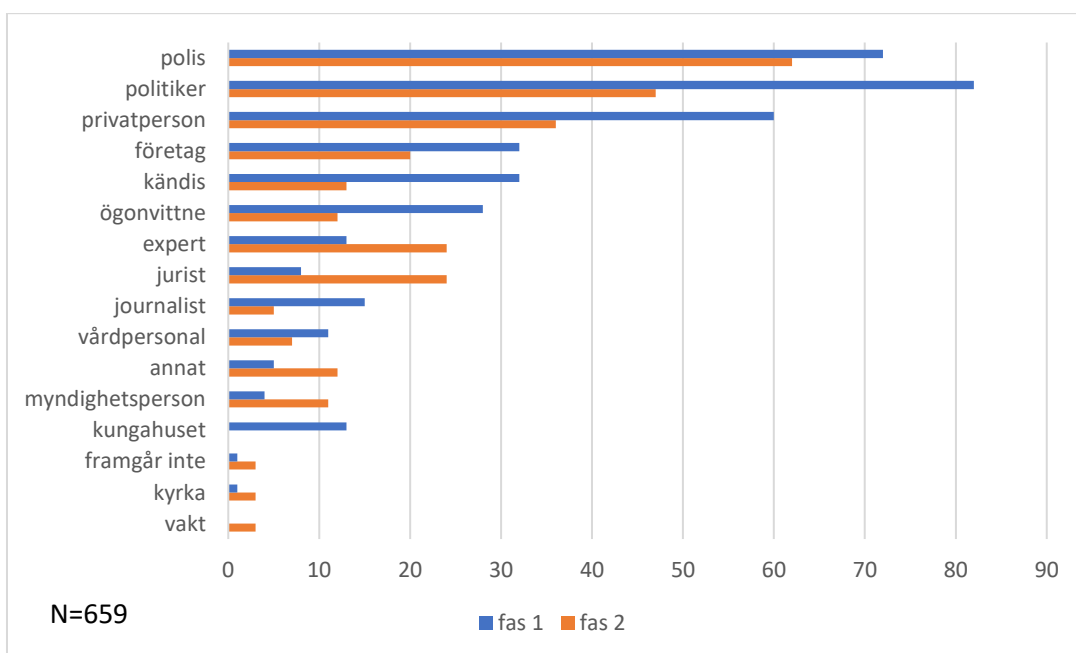
FIGUR 19: FÖREKOMST AV PERSONKÄLLOR FÖRDELAT PÅ DE TVÅ FASERNA

I de 255 artiklarna som innehöll minst en personkälla fanns det totalt 659 personkällor.

I fas 1 fanns det 377 personkällor och utgör 57% av alla personkällor. I fas 2 fanns det 282 personkällor och utgör 43% av alla personkällor. Det var alltså fler personkällor som kommer till tals i artiklarna under fas 1.

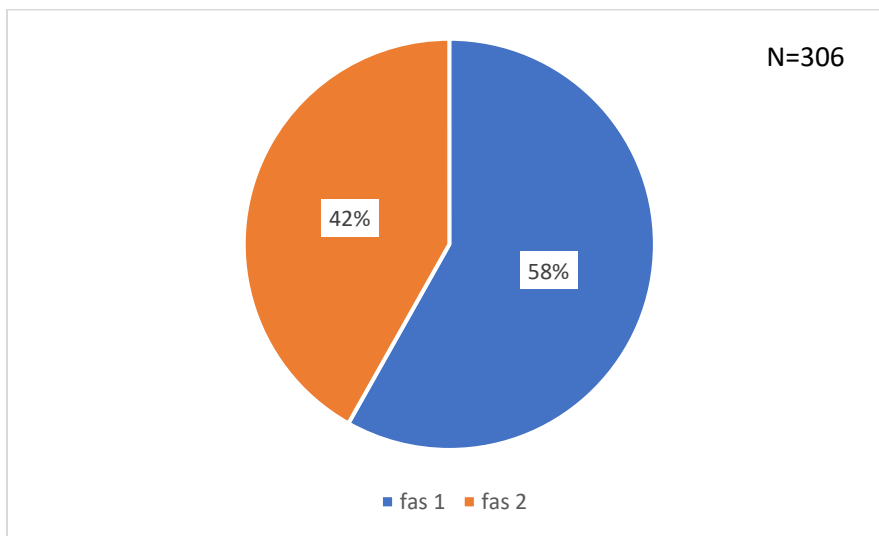
FIGUR 20: FÖREKOMST AV OLIKA KATEGORIER AV PERSONKÄLLOR FÖRDELAT PÅ DE TVÅ FASERNA

Man kan se att de sex översta personkällorna "polis", "politiker", "privatperson", "företag", "kändis" och "ögonvittne" är mer representerade i fas 1 än fas 2. Däremot så är "experter", "jurister", "myndighetspersoner", "kyrka", "vakt", "annat" och "framgår inte" mer representerade i fas 2.

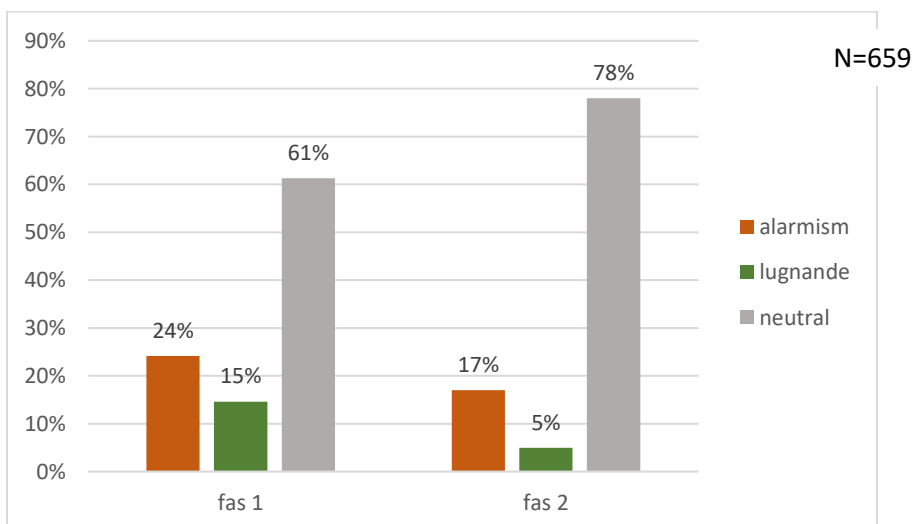
Ett intressant resultat finns i kategorin "kungahuset" där det förekommer 13 personkällor i första fasen och ingen alls i den andra fasen. Det är även intressant att 82 politiker förekom i första fasen och bara 47 i den andra.

FIGUR 21: FÖREKOMST AV ELITPERSONER FÖRDELAT PÅ DE TVÅ FASERNA

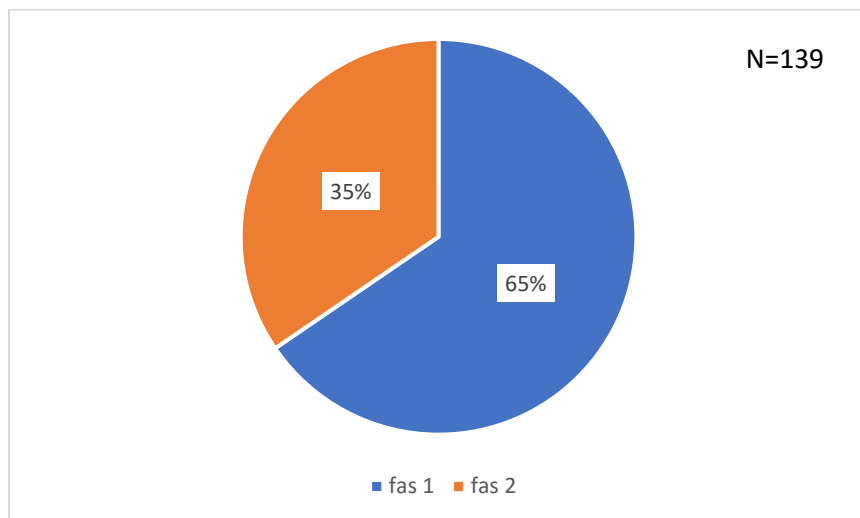
När vi tar alla elitpersoner och fördelar dessa på de två faserna så kan vi se att i fas 1 var det fler elitpersoner än i fas 2. Under fas 1 förekommer 58% av elitpersonerna och under fas 2 är det 42%.

FIGUR 22: PERSONKÄLLORNAS TONLÄGE FÖRDELAT PÅ DE TVÅ FASERNA

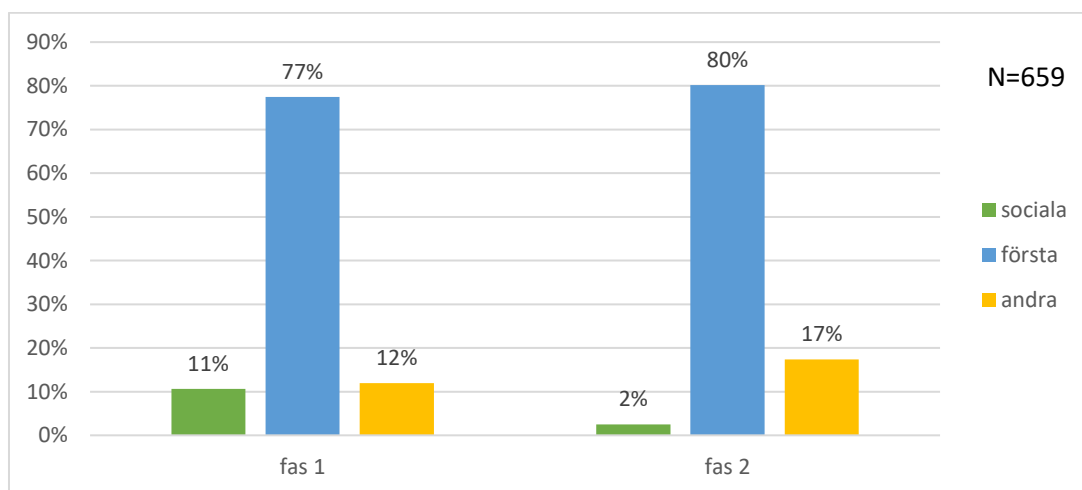
Det vanligaste tonläget i båda faserna är neutral. Det var mer lugnade tonläge i fas 1 med 15% och i fas 2 har det sjunkit med 10 procentenheter till 5%. I fas 1 var det även fler som hade ett alarmistiskt tonläge. 24% i fas 1 och 17% i fas 2.

FIGUR 23: FÖREKOMST AV ALARMISTISKT TONLÄGE FÖRDELAT PÅ DE TVÅ FASERNA

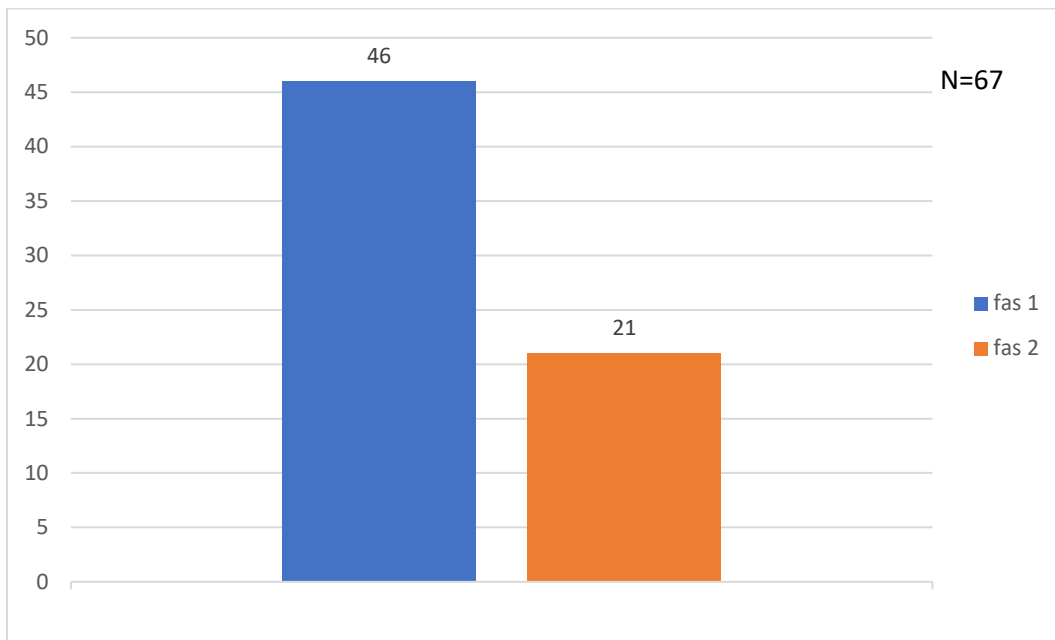
När vi undersöker samtliga personkällor som haft ett alarmistiskt tonläge kan vi se att de flesta som varit alarmistiska hamnar i den första fasen med 65%. 35% av de alarmistiska personkällorna förekom i den andra fasen.

FIGUR 24: FÖRSTAHANDSKÄLLOR, ANDRAHANDSKÄLLOR ELLER SOCIALA MEDIER KÄLLA FÖRDELAT PÅ DE TVÅ FASERNA

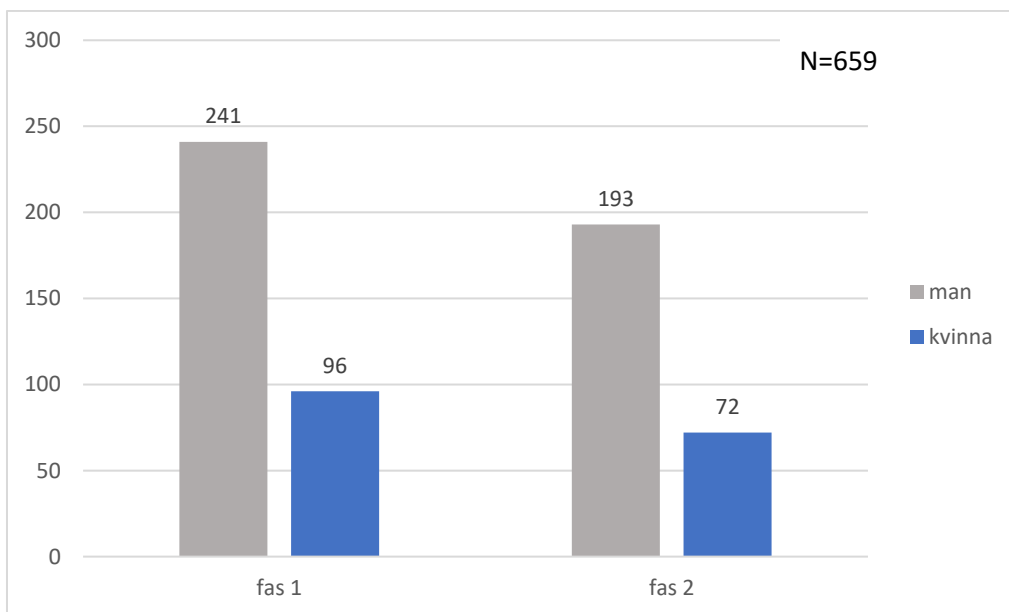
Förstahandskällor är vanligast i båda faserna. Man kan se att andrahandskällor är mer förekommande fas 2, samt att sociala medier minskat i fas 2 från 11% till 2%.

FIGUR 25: FÖRDELNING PÅ ICKE NAMNGIVNA PERSONKÄLLOR I DE TVÅ FASERNA

Man kan se att mer än hälften av personkällorna som inte är namngivna förekommer i den första fasen. Med 46 personkällor i fas 1 och 21 personkällor i fas 2.

FIGUR 26: KÖNSFÖRDELNING I DE TVÅ FASERNA

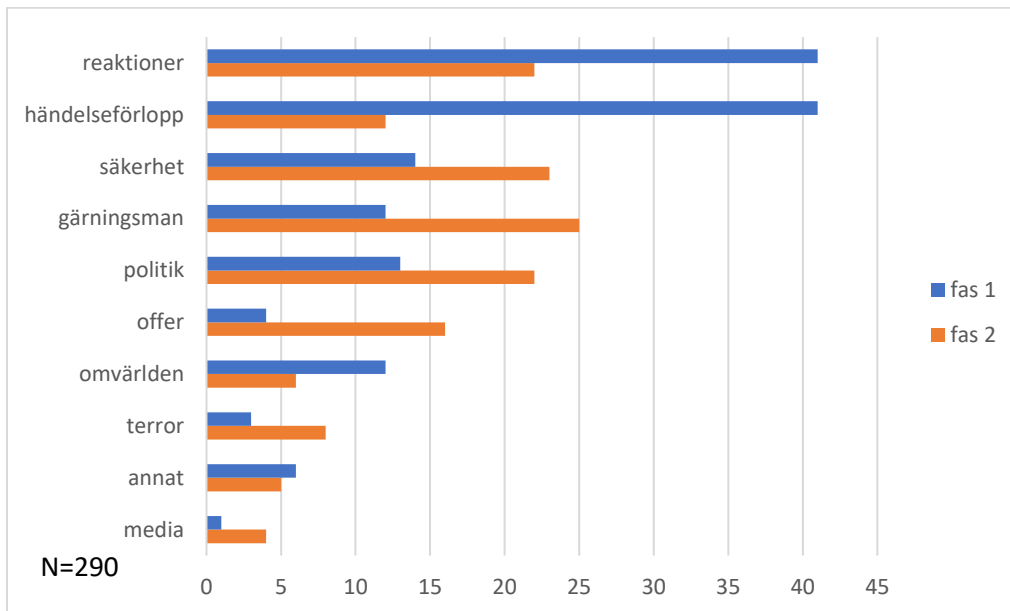

När vi undersöker antalet män och kvinnor i de två faserna så är resultatet likande i båda faser.

7.4 Vilka skillnader och likheter finns i förekomsten av olika artikelteman i fas 1 och fas 2?

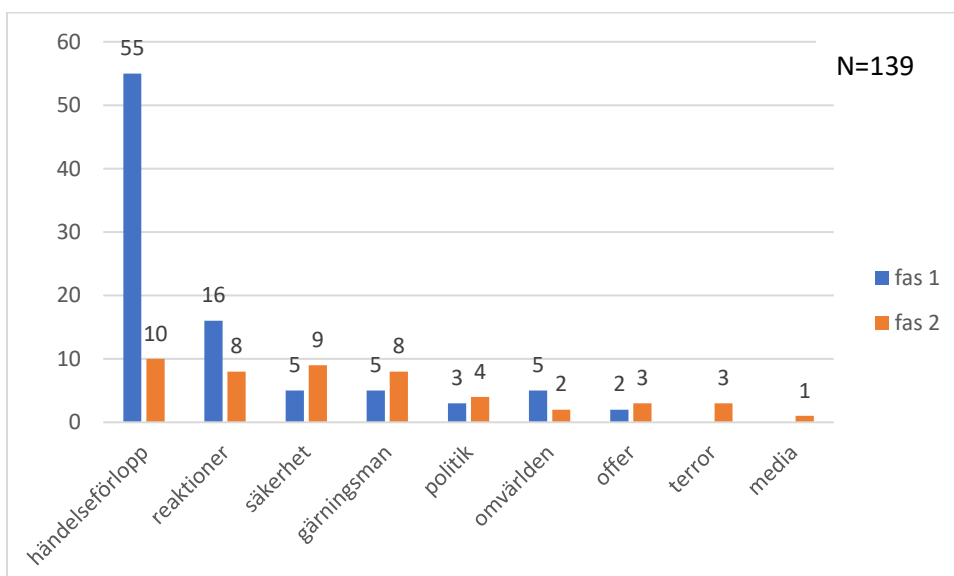
Under denna frågeställning kommer artikelteman behandlas och jämförelser mellan de två faserna kommer presenteras.

FIGUR 27: FÖREKOMST AV ARTIKELTEMA I DE TVÅ FASERNA

De artikelteman som var mest förekommande i fas 1 var "reaktioner" och "händelseförlopp". I fas 2 var "gärningsman", "säkerhet", "reaktioner" och "politik" det vanligaste artikeltemat. I artikeltemat "offer" kan man se att det förekommer mycket mer under fas 2, där det har ökat från fyra i första fasen till 16 i den andra fasen.

FIGUR 28: FÖREKOMST AV ALARMISTISKT TONLÄGE I ARTIKELTEMA FÖRDELAT PÅ DE TVÅ FASERNA

När vi undersöker det alarmistiska tonläget fördelat på artikeltema så kan vi se den tydligaste stapeln "händelseförlopp" i fas 1. I det artikeltemat kan man se att det är flest personkällor med ett alarmistiskt tonläge och att det är en stor kontrast mellan staplarna med 55 alarmistiska personkällor i fas 1 och bara 10 alarmistiska personkällor i fas 2.

8 Analys

I detta kapitel analyseras studiens resultat utifrån tidigare forskning och teorier.

Personkällor

Resultatet av vår studie visade att de två vanligaste personkällorna i rapporteringen var "polis", "politiker" och privatperson". När vi jämförde faserna är "polis", "politiker" och "privatperson" personkällorna som även var mest förekommande i respektive fas. "Polis" utgjorde störst del av personkällorna vilket inte var ett förvånande resultat då det handlar om ett grovt brott som hade begåtts. Det överensstämmer med Nords (2018) forskning där han drog slutsatsen att terrordådet på Drottninggatan hade fler poliser som personkällor än andra terrordåd i studien. Polisen intervjuades frekvent om uppgifter vad som hade hänt, i synnerhet i första fasen.

Att politiker fick komma till tals mycket överensstämmer med forskningen som påvisar att det är vanligt att elitkällor dominerar i nyhetsrapporteringen (Sahlstrand, 2000; Shoemaker & Reese, 1996; Singer & Endreny, 1993; Strömbäck, 2019; Jarlbro, 2004; Nygren 2019; Brown, Bybee, Wearden och Straughan, 1982, Palm, 2002). Även i Nords (2018) forskning visade det sig att det är vanligt att politiker kommenterar händelsen och har som uppgift att informera och lugna befolkningen vid en krissituation. Privatpersoner och ögonvittnen var mer förekommande i fas 1 än i fas 2 vilket stärker Ghersetti & Odéns (2019) resonemang att under den akuta fasen består journalistens roll i högsta grad av att hitta vittnen som kan ge en bild av vad som har hänt.

I fas 2 förekom i stället "expert", "jurist" och "myndighetsperson" i större utsträckning än i första fasen. Det kan förklaras genom att krisen då befann sig den så kallade "följdfasen" där den mesta dramatiken hade lagt sig. Odén et al (2016) förklarar att rapporteringen då skiftar över till att analysera orsaker, konsekvenser och åtgärder. Att det skiljer sig i förekomsten av olika kategorier av personkällor i de två faserna påvisar att rapporteringens innehåll ser olika

ut vid olika tidpunkter i krisens utveckling (Sellnow & Seeger, 2013; Miller, 1997; Odén et al, 2016; Englund, 2008; Nordlund, 1994; Jarlbro, 2004; Ghersetti & Odén, 2019).

Förstahandskälla, andrahandskälla och källa från sociala medier

Jarlbro (2004) menar att ju längre bort geografiskt en kris befinner sig, desto fler faktafel tenderar det att förekomma. Eftersom vår studie innefattar en händelse som i stället låg nära oss geografiskt var det intressant att undersöka hur källkritisk rapporteringen var genom användningen av första- och andrahandskällor samt källor från sociala medier. Vårt resultat visade att det var vanligast med förstahandskällor som utgjorde 78% av alla personkällor. Resultatet kan stödjas utifrån Jarlbros resonemang, eftersom händelsen skedde nära geografiskt skedde det mindre faktafel. Nord (2018) förklarar även att ögonvittnen är en viktig förstahandskälla vid en extraordinär händelse och eftersom dådet inträffade centralt i en huvudstad menar han att fanns det gott om ögonvittnen. Om vi utgår från den källkritiska synvinkeln bedömer vi att rapporteringen inte har varit särskilt bristande trots krisrapportering. Att förstahandskällor dominerade talar för att källkritiken var god då Alexanderson (2016) menar att förstahandskällor är den bästa formen av källa för god trovärdighet.

När vi studerade personkällor från sociala medier var resultatet intressant då det var markant skillnad mellan de två faserna. 11% av alla personkällor i fas 1 kom från sociala medier medan det endast var 2% av alla personkällor i fas 2. Om vi ska reflektera varför personkällorna från sociala medier dominerades av politiker och kändisar kan det förklaras med stöd av Strömbäcks (2019) resonemang om vad som gör en bra nyhet enligt nyhetsvärderingen. Uttalanden från elitpersoner och kändisar som redan är etablerad för publiken genererar ett större intresse för att läsa nyheten. Även avvikande, sensationella och dåliga nyheter höjer nyhetsvärdet på en händelse. Dessa punkter ur en nyhetsvärderingsaspekt kan vara en förklaring till varför de flesta personkällorna från sociala medier förekom under fas 1 när krisen var som mest dramatisk.

Ej namngivna personkällor

10% av personkällorna i studien var inte namngivna. Den vanligaste kategorin som inte var namngiven var "privatperson" följt av "ögonvittne". Jarlbro (2004) menar att svenska medier många gånger brister ur en källkritisk aspekt vid rapportering kring kriser då anonyma källor,

dvs källor utan namn, är vanligt förekommande. När det handlar om ögonvittnen förklarar Ghersetti och Odén (2019) att det oftare finns etiska problem som journalisten måste avväga vid till exempel publicering av namn.

Eftersom majoriteten av de anonyma källorna i vår studie var privatpersoner och ögonvittnen så kan man se ett samband när vi undersöker i vilken fas det förekom flest personkällor utan namn. I fas 1 var det mer än dubbelt så mycket personkällor utan namn än i den andra fasen. Utifrån forskningen så är det ett rimligt resultat vi har fått gällande personkällor utan namn.

Elitpersoner

Det var ingen markant skillnad mellan elitpersoner och icke-elitpersoner i resultatet. Men det var något fler icke-elitpersoner vilket motsäger tidigare forskning om att elitpersoner dominerar i nyhetsrapporteringen (Sahlstrand, 2000; Shoemaker & Reese, 1996; Singer & Endreny, 1993; Strömbäck, 2019; Jarlbro, 2004; Nygren 2019; Brown, Bybee, Wearden och Straughan, 1982, Palm, 2002). Sahlstrand (2000) har i sin studie kommit fram till att det är vanligare att icke-elitpersoner dominerar när det handlar om till exempel brott. Det kan förklara vårt resultat att icke-elitpersoner var mer förekommande i rapporteringen då det i synnerhet handlade om ett brott. När vi jämför förekomsten av elitpersoner i de två faserna så är det fler elitpersoner i fas 1. Ghersetti & Odén (2019, s. 276) redogör för att ansvariga myndigheter, experter och politiker får mycket utrymme i akutfasen. Majoriteten av dessa definieras som elitpersoner och förklarar således det faktum att elitpersoner förekommer under fas 1.

Könsrepresentation

Av alla personkällor var 72% män och 28% kvinnor. Sahlstrand (2000) kom fram till i sin studie att av alla muntliga källor så var 77% män och 23% kvinnor. Där kan vi se likheter med vårt resultat. Nygren (2019) konstaterade att det skett en tydlig förändring under åren 2007 och 2018. Att det blivit fler kvinnor i nyhetsflödet från 33% kvinnor 2007 till 40% kvinnor under 2018. Nygren förklarar att det kan bero på att redaktionerna strävar efter mer jämställdhet och att fler kvinnor förekommer i elitpositioner. Där säger vårt resultat emot Nygren då vi bara hade 28% kvinnor och Nygren kom fram till 40% kvinnor i en undersökning där materialet är från 2018. Vår studie har fokuserat på krisjournalistik och nyhetsartiklar

under en krissituation och det kan vara ett skäl till att inte dra generella slutsatser utifrån Nygren och Sahlstrands forskning.

Eftersom vårt resultat inte liknar Nygrens (2019) resultat så visar det att krisen har en inverkan på representationen av män och kvinnor. Journalisterna jobbar under press och har inte tid att prioritera jämställdhet då det akuta är att hitta källor. Även Ghersetti & Odén (2019) redogör för att första delen av krisen består av att hitta vittnen och att det finns lite utrymme för kritiskt urval och eftertanke.

Ännu ett resultat som liknar Sahlstrands är representationen av män och kvinnor när det gäller elitpersoner. I vår studie var majoriteten av alla elitpersoner män, vilket även Sahlstrand konstaterade. Han diskuterar om det kan vara på grund av rutiner och att nyheter samlas in av rutinkällor där övervägande del är manliga elitkällor.

Artikelteman

Vår undersökning av olika artikelteman stämmer någorlunda överens med Nords (2018) forskning. "Reaktioner" och "händelseförlopp" var de teman som är vanligast förekommande i vår undersökning. Dessa teman innehöll även flest personkällor. I Nords forskning var "händelseförloppet", "jakten på terroristerna" och "svenska reaktioner" de tre teman som var vanligast, vilket liknar våra teman.

När vi jämförde skillnader mellan de två faserna så var "reaktioner" och "händelseförlopp" mer förekommande i fas 1, vilket kan förklaras genom Strömbäcks (2019) resonemang om nyhetsvärdering. Eftersom terrordådet på Drottninggatan var en kris i högsta grad så innehöll den flera faktorer som gjorde nyhetsvärderingskriterierna toppade. För det första så uppfyllde krisen kriteriet *närhet* då dådet skedde nära oss geografiskt. Det andra kriteriet som uppfylldes var *avvikelse och sensation* då det var en extraordinär händelse. Det tredje kriteriet som uppfylldes var *dåliga nyheter och problem* då krisen innebar ett hot för samhället (Strömbäck 2019). Således fick händelsen stort utrymme i media utifrån en nyhetsvärderingsaspekt. Eftersom fas 1 låg nära i tid då dådet precis hade inträffat handlade artiklarna av naturliga skäl mest om vad som hade hänt och människors reaktioner.

I fas 2 var temat "gärningsman" och "säkerhet" allra vanligast följt av "reaktioner" och "politik". Temat "gärningsman" ökade från 12 artiklar i fas 1 till 25 i fas 2 vilket beror på att gärningsmannen greps i mitten på fas 1. Därför dröjde det ytterligare någon dag innan det

började skrivas mer frekvent om gärningsmannen. Artikeltemat "offer" hade fyra artiklar i fas 1 och 16 i fas 2 vilket rimligtvis beror på att alla fem dödsoffer presenterades i media under fas 2.

Under fas 2 uppfylls även kriteriet *kontinuitet* då artiklarnas tema följer krisens händelseförlopp. Det vill säga att händelsen redan är etablerad i mediernas dagordningar och nyheten följs upp (Strömbäck 2019). I återhämtningsfasen, fas 2, handlar det om att analysera orsaker, konsekvenser och utvärdera räddningsinsatser (Odén et al 2016, s. 167). Här kan vi se ett samband med våra mest förekommande artikelteman i fas 2.

Att det skiljer sig i vilket tema som är mest förekommande i de två faserna är åter igen ett belägg på rapporteringens innehåll ser olika ut vid olika tidpunkter i krisens utveckling (Sellnow & Seeger, 2013; Miller, 1997; Odén et al, 2016; Englund, 2008; Nordlund, 1994; Jarlbro, 2004; Ghersetti & Odén, 2019).

Tonläge

Enligt Ghersetti och Odén (2019) så blir tonläget mer alarmistiskt när krisen är långt bort geografiskt. Därför är det intressant att en kris som är så nära geografiskt fick 22% alarmistiska personkällor. När vi jämförde de alarmistiska personkällorna i de två faserna förekom 65% av alla alarmistiska personkällor i fas 1 och 35% i fas 2. Ghersetti och Odén (2019) menar att alarmism innefattar uppgifter som bidrar till oro och rädsla. Odén et al (2016) förklarar att det är mer dramatik och oro i akutfasen, vilket kan det vara en förklaring till att det alarmistiska tonläget var mer förekommande i fas 1. Nord (2018) förklarar att politikernas uppgift under en kris är att informera och lugna befolkningen. Vårt resultat visade att politiker är de personkällor som är mest lugnande men även de som är alarmistiska vilket är anmärkningsvärt.

9 Slutsats och diskussion

Vi kommer nu diskutera och dra slutsatser utifrån vårt resultat. Vi börjar med att presentera studiens slutsatser genom våra fyra frågeställningar, för att sedan diskutera och ge förslag på vidare forskning.

9.1 Slutsats

Vilka personkällor användes i rapporteringen?

Slutsatsen vi kan dra är att de vanligaste personkällorna i rapporteringen var "polis" och "politiker" följt av "privatperson", "företag", "kändis" och "ögonvittne"

Förstahandskällor var vanligast, vilket pekar på att källkritiken var bra trots att det var en kris. Där personkällorna var refererade från sociala medier så var det främst kategorin "politiker" och "kändisar". Var tionde personkälla i undersökningen var inte namngiven. Det förekom fler icke-elitpersoner i undersökningen vilket är anmärkningsvärt då forskningen visar motsatsen. Majoritet av icke-elitpersoner var "ögonvittnen" och "politiker" utgjorde flest elitpersoner.

Gällande könsrepresentationen är att det var flest manliga personkällor som fick komma till tals. Kategorierna med störst skillnad mellan könen var "privatperson" där kvinnor dominerade och "polis" där män dominerade. Slutsatsen är att krisen bidrar till att könsrepresentationen glöms bort och liknar hur representationen såg ut i slutet på 1900-talet. Ytterligare en slutsats är att de flesta elitpersoner var män.

Vi kan även dra slutsatsen att tonläget neutral var vanligast bland personkällorna. "Ögonvittne" var den kategori personkällor som hade mest alarmistiskt tonläge och "privatpersoner" var den kategori med mest lugnande tonläge.

I vilka artikelteman förekommer de olika personkällorna?

En slutsats vi kan fastställa är att "reaktioner" och "händelseförlopp" följt av "gärningsman" och "säkerhet" är de artikelteman som är mest frekventa i rapporteringen. Dessa inkluderade även flest personkällor. När vi undersökte vilket artikeltema som innehöll flest elitpersoner kunde vi dra slutsatsen att de var mest frekventa i artikeltemat "reaktioner" och "politik". Icke-elitpersoner förekom mest i "händelseförlopp" vilket kan förklaras genom att temat innehöll många ögonvittnen.

Vilka skillnader och likheter finns i användningen av personkällor i fas 1 och fas 2?

Slutsatsen är att det förekom fler personkällor i första fasen. De personkällor som förekommer i fas 1 var "poliser", "privatpersoner" och "ögonvittnen". De personkällor som förekom

mer i fas 2 var "experter", "jurister" och "myndighetspersoner". Det påvisar att det är olika personkällor som får komma till tals vid olika tidpunkter av krisen.

Vi kan även dra slutsatsen att det i fas 1 förekom fler källor från sociala medier. Vi såg dessutom att det var dubbelt så många icke namngivna personkällor. Detta ger oss möjlighet att dra slutsatsen att källkritiken är mer bristande i fas 1.

En märkbar skillnad i de två faserna är användningen av elitpersoner. I fas 1 var det vanligare med elitpersoner men i fas 2 var det vanligare med icke-elitpersoner.

Det fanns inga markanta skillnader mellan könsrepresentationen i de två faserna.

I båda faser var ett neutralt tonläge bland personkällorna vanligast. Det var både flest alarmistiska och lugnande personkällor i fas 1. De personkällor som var mest alarmistiska i rapporteringen var "politiker", "privatpersoner" och "ögonvittnen".

Vilka skillnader och likheter finns i förekomsten av olika artikelteman i fas 1 och fas 2?

En slutsats som kan dras av vår studie är att den överensstämmer med forskningens belägg att rapporteringen ser olika ut vid olika tidpunkter i krisens (Sellnow & Seeger, 2013; Miller, 1997; Odén et al, 2016; Englund, 2008; Nordlund, 1994; Jarlbro, 2004; Gherseti & Odén, 2019). Tydliga skillnader kunde identifieras mellan faserna. I fas 1 var temat "händelseförlopp" och "reaktioner" vanligast och i fas 2 var "gärningsman" och "säkerhet" vanligast. Anledningen till att krisens artikelteman förändras under tid bedömer vi beror på teorin om nyhetsvärdering. Vi kan fastställa att "händelseförlopp" var temat som stack ut när de två faserna jämfördes. Temat förekom mest i fas 1 och nästintill inget i den fas 2. I "händelseförlopp" i fas 1 fanns det även betydligt fler alarmistiska personkällor än i fas 2.

9.2 Diskussion

Genom vår studie kan vi bidra till krisjournalistikforskningen om vilka personer som får komma till tals vid en kris. Utöver det kan vi även bidra till en djupare kunskap om hur krisens faser styr rapporteringens innehåll och hur rapporteringens artikelteman således förändras över tid. Vår studie visar en ny aspekt, att icke-elitpersoner dominerade rapporteringen när vi undersökte samtliga personkällor. Däremot dominerade elitpersoner i

fas 1 av vår studie vilket kan bero på att fler ansvariga fick tala i början av krisen. Till exempel statsministern, politiker och ledare från andra länder.

Vårt resultat skiljer sig från tidigare forskning som hävdar att elitpersoner dominerar i nyhetsrapporteringen. Det kan bero på att vi inte har definierat elitperson likadant som andra forskare, till exempel fanns det skillnader på hur vi och Sahlstrand (2000) definierade elitpersoner. Sahlstrand förklarar att definitionen elitperson inte kan förutses utan bör definieras utifrån det aktuella ämnet. Till exempel kodade Sahlstrand alla poliser som icke elitpersoner i sin studie. Då majoriteten av poliserna i vår studie var chefer så kodades de flesta som elitpersoner. Detta är ett exempel på att man definierar olika beroende på det aktuella ämnet. Vårt ämne innehåller många poliser som är personkällor och resultatet skulle bli missvisande om alla poliser kodades som icke-elitpersoner.

Vår studie bevisar även att andelen kvinnor som förekommer i nyhetsrapporteringen inte har förändrats sedan Sahlstrand (2000) gjorde sin studie. Män förekommer fortfarande mer frekvent än kvinnor. Något anmärkningsvärt var personkällan "privatperson" som var den enda kategorin där kvinnor dominerade överlägset. Av vilken anledning är svårt att fastställa men det är ett intressant resultat. Får kvinnor bara komma till tals mer när det handlar om att uttrycka känslor och reaktioner? Vårt resultat fick oss att fundera på varför vår studie liknar en studie som är över 20 år gammal. Har det inte skett någon förändring kring jämställdhet sedan dess? En hypotes vi har är att ambitionen om jämställdhet sätts ur spel vid en kris då det akuta är att hitta källor.

Vår studie påvisar även att det var generellt god källkritik i rapporteringen då 78% av alla personkällor var förstahandskällor. Det tror vi beror på att krisen skedde nära oss geografiskt vilket gjorde att förstahandskällorna var mer lättillgängliga för journalisterna. Vid en kris i en annan världsdel tror vi det är svårare att få tag på förstahandskällor och att det i stället ur en bekvämlighetsaspekt används fler andrahandskällor och källor från sociala medier. Det även förekom mindre personkällor från sociala medier än vi hade förväntat oss. Eftersom det uppstod stor ryktesspridning i sociala medier när dådet skedde trodde vi att det skulle visa sig i vår undersökning. Majoriteten av personkällorna från sociala medier utgjordes av politiker och kändisar, vilket klassas som elitpersoner. Ur ett källkritiskt perspektiv tror vi det beror på att elitpersoner redan är offentliga och officiella källor. De har verifierade konton

på sociala medier med många följare. Därför blir det eventuellt säkrare och enklare för journalisten att ta ett citat från en officiell källa än från en privatperson som inte är offentlig.

Avslutningsvis visade vår studie att majoriteten av de ej namngivna personkällorna förekom i den första fasen. Eventuellt bedömde journalisten under den akuta fasen att namn inte var nödvändigt då fokus låg på att samla information om vad som hänt. Det kan även varit så att intervjupersonerna ville vara anonyma eller att journalisterna valt att inte publicera namn på grund av etiska skäl.

9.3 Vidare forskning

Med tanke på svårigheten vi haft att hitta forskning om sociala medier så skulle vidare forskning kunna göra en kvantitativ innehållsanalys och fokusera på när journalister refererar till källor från sociala medier. Då sociala medier fortfarande verkar vara något nytt i forskningsvärlden så handlade de flesta artiklar om hur journalister använder sociala medier i yrket och privat, exempelvis (Hedman & Djerf-Pierre 2013).

Vidare skulle det vara intressant att och jämföra material från när det pågår en kris och när det inte gör det för att kunna se hur användningen av personkällor skiljer sig. För att kunna dra generella slutsatser kring personkällor i krisjournalistik så skulle man behöva undersöka fler kriser och kanske också olika sorters kriser. Man skulle kunna undersöka fysiska och sociala kriser då kriserna har olika utmaningar. Exempel på journalistiska utmaningar i en fysisk kris är snabbhet och faktagranskning och under en social kris är det opartiskhet och trovärdighet (Ghersetti & Odén 2019 s.270). Hur skiljer sig användandet av personkällor i de olika kriserna? Exempelvis skulle manliga personkällor fortfarande vara de som fick komma mest till tals?

Referenser

- Alexanderson, K. (2016) *Källkritik på Internet*. Internetstiftelsen. S.9–12 <https://docplayer.se/11920-Kristina-alexanderson-kallkritik-pa-internet.html> [2022-05-10].
- Bennett, W.L. (1990). *Toward a theory of press-state relations in the United States*.
https://www.researchgate.net/publication/228018538_Toward_a_Theory_of_Press-State_Relations_in_the_US
- Brown, J.D. Bybee, C.R. Wearden, S.T. and Straughan, D.M., 1987. Invisible Power – News paper news sources and the limits of diversity. *Journalism Quarterly*, 64(1), s.45-54.
https://www.researchgate.net/publication/254119573_Invisible_Power_Newspaper_News_Sources_and_the_Limits_of_Diversity [2022-05-02].
- Englund, J. (2008). *Katastrofens öga – en studie av journalisters arbete på olycksplats*.
https://gupea.ub.gu.se/bitstream/handle/2077/17698/gupea_2077_17698_5.pdf?sequence=5&isAllowed=y [2022-04-01].
- Ekman, M. (2019). Journalistiken och nyhetskällorna. I: Karlsson, M & Strömbäck, J. (red.) *Handbok i journalistikforskning*. 2: a uppl. Lund: Studentlitteratur, s. 157–169.
- Falkheimer, J. & Heide. M. (2009). *Communication in a new world – Reaching Multicultural Publics through Old and New Media*.
https://gupea.ub.gu.se/bitstream/handle/2077/37472/gupea_2077_37472_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y [2022-04-01].
- Ghersetti, M. & Odén, T. (2019). Krisjournalistik. I: Karlsson, M & Strömbäck, J. (red.) *Handbok i journalistikforskning*. 2: a uppl. Lund: Studentlitteratur, s. 269–281.
- Grandien, C., Nord, L., & Strömbäck, J. (2005). *Efter flodvågskatastrofen: Svenska folkets åsikter om och förtroende för myndigheter, medier och politiker*. <http://miun.diva-portal.org/smash/get/diva2:30615/FULLTEXT01.pdf> [2022-03-29].
- Harcup, T., & O’Neill, D. (2017) *What is news? News values revisited (again)*.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1461670X.2016.1150193>

- Hedman, Ulrika & Djerf-Pierre, Monika. (2013) "The Social Journalist: Embracing the Social Media Life or Creating a New Digital Divide?" *Digital journalism*, 1(3):
<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/21670811.2013.776804> [2022-05-10].
- Jarlbro, G. (2004) Krisjournalistik eller journalistik i kris? *En forskningsöversikt om medier risker och kriser*. <https://rib.msb.se/filer/pdf/26148.pdf> [2022-05-23]
- Johansson, B. & och Truedson, L. (2018). "Allt tyder på ett terrordåd" Stockholmsattentatet 2017 i medier och opinion. I: Johansson, B. & och Truedson, L. (red.) "*Allt tyder på ett terrordåd*". Stockholm: Institutet för mediestudier. s. 7.https://mediestudier.se/wp-content/uploads/2018/04/Allt-tyder-p%C3%A5-ett-terrord%C3%A5d_webb.pdf [2022-02-01].
- Karlsson, M. & Johansson, B. (2019). Kvantitativ innehållsanalys. I: Ekström, M & Johansson, B. (red.) *Metoder i medie- och kommunikationsvetenskap*. 3:e uppl. Lund: Studentlitteratur, s. 171–192.
- Malling, M. (2022). *The story behind the news*. Informal and invisible interactions between journalists and their sources in two countries. <https://miun.diva-portal.org/smash/get/diva2:1646194/FULLTEXT01.pdf> [2022-05-10].
- MSB (2018). *Utvärdering av hanteringen av attentatet i Stockholm 7 april 2017*. Karlstad.
<https://rib.msb.se/filer/pdf/28471.pdf> [2022-02-01]
- Nord, L. (2018). Fyra terrordåd i svensk press. I: Johansson, B. & och Truedson, L. (red.) "*Allt tyder på ett terrordåd*". Stockholm: Institutet för mediestudier. s. 123–136.
https://mediestudier.se/wp-content/uploads/2018/04/Allt-tyder-p%C3%A5-ett-terrord%C3%A5d_webb.pdf [2022-02-01].
- Nord, L & Strömbäck, J. (2002) Tio dagar som skakade världen. Stockholm: Styrelsen för psykologiskt försvar.
https://www.researchgate.net/publication/271014624_Tio_dagar_som_skakade_varlden_E_n_studie_av_mediernas_beskrivningar_av_terrorattackerna_mot_USA_och_kriget_i_Afghan_istan_hosten_2001

- Nord, L. & Strömbäck, J. (2005). *Hot på agendan: en analys av nyhetsförmedling om risker och kriser*. Stockholm. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:30417/FULLTEXT01.pdf> [2022-02-02].
- Nygren, G. (2019). Fler källor – men vissa grupper saknas nästan helt. I: Johansson, B. & och Truedson, L. (red.) *Nyheter – allt mer en tolkningsfråga?* Mediestudiers innehållsanalys 2007–2018. Stockholm: Institutet för mediestudier. s.72–85 <http://sh.diva-portal.org/smash/get/diva2:1380438/FULLTEXT02.pdf> [2022-03-17].
- Odén, T., Djerf-Pierre, M., Ghersetti, M. & Johansson, B. (2016). *Kriskommunikation 2.0 Allmänhet, medier och myndigheter i det digitala medielandskapet*. MSB, Myndigheten för Samhällsberedskap s. 13 <https://rib.msb.se/filer/pdf/28206.pdf> [2022-02-01].
- Palm, G. (2002). *I nationens och marknadens intresse: Journalister, nyhetskällor och EU-journalistik* (Göteborgska studier i journalistik och masskommunikation; 30). Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation, Univ.
- Rättviseförmedlingen (2018) *Rättvisaren 2018 Del 1*. Stockholm <https://rattviseformedlingen.se/wp-content/uploads/2018/09/Rattvisaren2018del1.pdf> [2022-04-28].
- Sahlstrand, A. (2000). *De synliga: nyhetskällor i svensk storstadsmorgonpress* (PhD dissertation, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMK)
- Sellnow, Timothy L. & Seeger, Matthew W. (2013): *Theorizing Crisis Communication*. Chichester: Johns Wiley & Sons, Inc. s. 30–32
- Shoemaker, P. J. and Reese, S.D, 1996. *Mediating the message*. New York: Longman publishers USA. <http://chinhghia.com/mediating-the-message.pdf> [2022-05-02].
- Staab, J.F. (1990). The role of news factors in news selection: A theoretical reconsideration. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0267323190005004003> [2022-05-02].
- Strömbäck, J. (2019). Journalistikens nyhetsurval och nyhetsvärderingar. I: Karlsson, M & Strömbäck, J. (red.) *Handbok i journalistikforskning*. 2: a uppl. Lund: Studentlitteratur, s. 171–183.
- Säkerhetspolisen (2022a) <https://sakerhetspolisen.se/ovriga-sidor/nyheter/nyheter/2022-04-27-okad-vaksamhet-mot-paverkan.html> [2022-05-17].

Säkerhetspolisen (2021b) *Bedömning av terrorhotet för 2022*.

<https://www.sakerhetspolisen.se/ovriga-sidor/nyheter/nyheter/2022-04-21-bedomning-av-terrorhotet-for-2022.html> [2022-05-17].

Tidningsartiklar

Asplind, Å. Rapp, J. 2017. Misstänkte terroristen anhållen - greps efter jakt. *Expressen*. 8 april.

Ek, T. 2017. Trumps regering: USA fördömer terrorattacken i Stockholm. *Aftonbladet*. 8 april

Landén, P. Eriksson, C. Börjesson R. 2017. Nu visar Stockholm sin sorg: "Sprida kärlek". *Expressen*. 8 april.

Osignerad 2017. Kungen: "Våra tankar till de drabbade" *Aftonbladet*. 7 april

Osignerad 2017. Eliasson: Misstankarna har stärkts. *Aftonbladet*. 8 april.

Örstadius, K. 2017. Löfven: Ni kommer aldrig någonsin att vinna. *Dagens Nyheter*. 7 april.

Bilagor

Kodbok och kodinstruktion

V1. ID

V2. Tidning – Vilken tidning artikeln har publicerats i

V3. Datum – Vilket datum artikeln har publicerats

V4. Rubrik – Artikelns rubrik

V5. Fas – Om artikeln är publicerad under den akuta krisfasen (1) eller återhämtnings- och bearbetningsfasen (2)

V6. Kodare – Om Elinor eller Stina har kodat.

V7. Finns det källa?

1)Ja det finns källa i form av en person som förekommer i artikeln.

2)Nej ingen mänsklig källa förekommer.

V8. Kön på källan?

- 1) Kvinna – Om personen har ett tydligt kvinnligt namn eller går under pronomen “hon”.
- 2) Man – Om personen har ett tydligt manligt namn eller går under pronomen “han”.
- 3) Går ej att avgöra – Om pronomen är hen eller om det inte går att avgöra – Skrivs i kodningen “vetej”.

V9. Vilken slags källa?

- 1) Politiker – Person som genom politisk åsiktsbildning utövar inflytande över offentligt beslutsfattande och maktutövning. Där ingår ministrar, statsministrar och presidenter. Presstalesperson för politiska partier också.
- 2) Ögonvittne – En medborgare som har varit på plats och sett händelsen på Drottninggatan.
- 3) Privatperson – En medborgare. Skillnaden på privatperson och ögonvittne i det här fallet är att ögonvittnet var på platsen när det hände. Här hamnar även anhöriga till offer.
- 4) Brandman – Personen intervjuas i egenskap av sitt yrke, brandman. Även presstalespersoner inkluderas.
- 5) Polis – Personen intervjuas i egenskap av sitt yrke, polis. Personer från Polismyndigheten och presstalespersoner inkluderas. Även personer från Säpo och Noa.
- 6) Vårdpersonal – Personen intervjuas i egenskap av sitt yrke. Läkare, ambulanspersonal, sjuksköterskor, personer från landsting. Även presstalespersoner inkluderas.
- 7) Myndighetsperson – Person som företräder samhällsorgan med maktbefogenhet, till exempel någon från MSB. Polismyndigheten inkluderas inte här då de hamnar på “polis”. Stockholms stad Kommun hamnar här.
- 8) Journalist – Om personen intervjuas i egenskap av sitt yrke som journalist, även redaktörer ingår till exempel Peter Wolodarski.
- 9) Kungahuset – Person från kungahuset som intervjuas. alt presstalesperson.
- 10) Jurister – Person som tex arbetar i domstol, eller på en advokat eller juristbyrå. Exempel på yrken är advokat, åklagare, domare.
- 11) Företag – Person som intervjuas från företag. Exempelvis SL, Spendrups. Även butiker.
- 12) Expertperson/sakkunnig – Personen benämns som expert/sakkunnig eller forskare.

13) Kändis – En person som är allmänt känd, exempelvis idrottare, tv-profil, artist, skådespelare.

15) Svenska Kyrkan – Personer som jobbar inom kyrkan, präst, biskop.

16) Vakt – Skyddsvakter, ordningsvakter, säkerhetsvakt.

17) Annat – Inget av ovanstående.

18) Framgår inte. Skrivs i kodningen vet ej

V10. Förekommer elitperson?

1) Ja – Politiker (inte presstalesperson), expertperson, kungahuset, kändisar, samt högt uppsatta chefer för stora företag och myndigheter. Alltså inte samtliga personer som intervjuas från företag.

2) Nej – Personer som inte tillhör de ovanstående grupperna.

I den här uppsatsen har vi definierat elitpersoner så här: Jurister är inte elitpersoner i denna, eftersom det är en juridisk fråga och försvarsadvokaten till Akilov förekommer ofta.

V11. Vilket tema har artikeln?

1) Händelseförloppet – Huvudtemat i artikeln handlar om vad som har hänt. Det omfattar beskrivningar och intervjuer med polis och ögonvittnen som beskriver händelsen. Här inkluderas hur det gick till vid gripandet av gärningsmannen.

2) Gärningsmannen – Huvudtemat i artikel är gärningsmannen, huvudfokus är på honom som person.

3) Offer/drabbade – Huvudtemat i artikeln handlar om terrorattentatets offer. Skadade, döda, drabbade, anhöriga.

4) Politik – Den politiska opinionen om terrordådet.

5) Säkerhet - Landets säkerhet och åtgärder, polisens arbete.

6) Terror – Huvudtemat är terror, där tidigare terrordåd nämns och diskuteras.

7) Omvärlden – Omvärldens reaktioner på händelsen.

8) Reaktioner och samhörighet – Svenskarnas reaktioner på händelsen och de samlas tillsammans och är starka. Exempelvis manifestation, gudstjänst, hyllar polisen.

9) Media – Medias roll, journalistiken, källkritik, (exempelvis diskussion om att det publicerades om skottlossning.)

10) Fel ämne – Artikeln handlar inte om Drottninggatan specifikt. Den handlar om ett annat ämne men tar upp attentatet lite snabbt. Ex "Fredagens Let's Dance ställdes in på grund av terrorattentatet på Drottninggatan".

11) Annat – Inget av ovanstående.

V12. Tonläge på källan?

1) Alarmistisk – Källan ger uppgifter som bidrar till oro och rädsla. Exempelvis förstörelse och använder mycket värdeladdade ord.

2) Lugnande/tröstande – Källan ger uppgifter som lugnar, exempel håller tillbaka med dramatiska uppgifter och detaljer. Eller tröstar ex" "Mina tankar går till mitt älskade Stockholm, de drabbade och deras familjer".

3) Neutral – Källans uppgifter har ingen speciell ton.

V13. Namngiven källa?

1) Ja – Den benämns med minst ett förnamn men även efternamn, jobbtitel och ålder. Kungen behöver inte benämnas med namn.

2) Nej – Exempelvis när de skriver: Enligt uppgift från polis på plats. men de hänvisar inte vilken polis.

V15. Första eller andrahandskälla?

1) Första – Tidningen har gjort en intervju med källan, eller varit på en pressträff.

2) Andra – Tidningen har tagit källan från ett annan tidning.

3) Sociala – Tidningen har tagit källan från sociala medier